

**T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI**

ADALET ALANI

**DEVLET YAPISI VE YARGI
380H00029**

Ankara, 2011

- Bu modül, mesleki ve teknik eğitim okul/kurumlarında uygulanan Çerçeve Öğretim Programlarında yer alan yeterlikleri kazandırmaya yönelik olarak öğrencilere rehberlik etmek amacıyla hazırlanmış bireysel öğrenme materyalidir.
- Millî Eğitim Bakanlığınca ücretsiz olarak verilmiştir.
- **PARA İLE SATILMAZ.**

AÇIKLAMALAR	iv
GİRİŞ	1
1. DEVLETİN TEMEL ORGANLARI VE İŞLEVLERİ	3
1.1. Yasama Organı ve İşlevi	3
ÖĞRENME FAALİYETİ-1	3
1.2. Yürütme Organı ve İşlevi	6
1.2.1. Cumhurbaşkanı.....	6
1.2.2. Bakanlar Kurulu	9
1.3. Yargı Organının Devlet Yapısı İçerisindeki Yeri ve Önemi	10
1.3.1. Mahkemelerin Kuruluşu.....	11
1.3.2.Mahkemelerin Bağımsızlığı	11
1.3.3. Duruşmaların Açık ve Kararların Gerekçeli Olması	12
1.3.4. Hâkimlik ve Savcılık Mesleği	12
1.3.5. Hâkimlik ve Savcılık Teminatı.....	12
1.3.6. Hâkim ve Savcılarının Denetimi	13
UYGULAMA FAALİYETİ.....	14
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	15
2. YARGI TEŞKİLATININ YAPISI VE GÖREVLERİ	17
ÖĞRENME FAALİYETİ-2	17
2.1. İlk Derece Mahkemeleri	18
2.1.1. İlk Derece Adli Yargı	18
2.1.2. İlk Derece İdari Yargı Mahkemeleri	21
2.2. Askeri Yargı	24
2.2.2. Disiplin Mahkemeleri	25
2.3. İstinaf (Bölge) Mahkemeleri	26
2.3.1. Bölge Adliye Mahkemeleri	26
2.3.2. Bölge İdare Mahkemeleri	27
2.4. Yüksek Mahkemeler.....	29
2.4.1. Anayasa Mahkemesinin Yapısı ve Görevleri	29
2.4.2. Yargıtay	31
2.4.3. Askeri Yargıtay	32
2.4.4. Askeri Yüksek İdari Mahkemesi	33
2.4.5. Uyuşmazlık Mahkemesi	33
2.4.6. Danıştay.....	34
2.4.7. Sayıştay	35
2.5. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu.....	36
2.6. Adalet Bakanlığının Yapısı ve İşlevi.....	37

2.6.1. Bakanlık Merkez Teşkilatı	38
2.6.2. Bağlı Kuruluşlar	38
2.6.3. İlgili Kuruluşlar	38
2.6.4. Taşra Teşkilatı	39
2.6.5. Adalet Personeli	39
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME.....	40
MODÜL DEĞERLENDİRME	40
CEVAP ANAHTARI.....	40
KAYNAKÇA	40

AÇIKLAMALAR

KOD	380H00029
ALAN	Adalet Alanı
DAL/MESLEK	Ortak Alan (Zabıt Kâtipliği – İnfaz ve Koruma)
MODÜLÜN ADI	Devlet Yapısı ve Yargı
MODÜLÜN TANIMI	Devlet yapısı içerisinde yargı organının yeri ve işlevi bilgilerinin anlatıldığı öğrenme materyalidir.
SÜRE	40/24
ÖNKOŞUL	Hukukun temel ilkeleri modülünü almış olmak
YETERLİK	Devlet yapısı içerisinde yargı organlarının yerini ve işlevini açıklamak
MODÜLÜN AMACI	Genel Amaç Gerekli bilgiler verildiğinde mevcut mevzuata uygun olarak devlet yapısı içerisinde yargı organının yerini ve işlevini açıklayabileceksiniz. Amaçlar 1. Devletin temel organları ve işlevlerini açıklayabileceksiniz. 2. Yargı teşkilatının yapısını ve görevlerini açıklayabileceksiniz.
EĞİTİM ÖĞRETİM ORTAMLARI VE DONANIMLARI	Ortam: Modülün işleneceği ortamda, konuyla ilgili ders kitapları, yardımcı kaynaklar, bilgisayar ve internet ağ bağlantısının olması, modülde beklenen yeterliklerin kazanılması açısından önemlidir. Donanım: Kırtasiye malzemesi, bilgisayar ve internet ağ bağlantısı.
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME	Modülün içinde yer alan, her faaliyetten sonra verilen ölçme araçları ile kazandığınız bilgileri ölçerek kendi kendinizi değerlendireceksiniz. Öğretmen, modülün sonunda, size ölçme aracı (test, çoktan seçmeli, doğru-yanlış, v.b) kullanarak modül uygulamaları ile kazandığınız bilgi ve becerileri ölçerek değerlendirecektir.

GİRİŞ

Anayasaya göre egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Halk, egemenliğini anayasanın koyduğu ilkeler çerçevesinde seçimler yoluyla doğrudan; yetkili organlar eliyle de dolaylı olarak kullanır. Egemenliği kullanan organlar yasama, yürütme ve yargıdır.

Yasama yetkisi; TBMM'nindir ve devredilemez. Yürütme yetkisi ve görevi; Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından Anayasa ve yasalara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir. Yargı yetkisi ise bağımsız mahkemelerce kullanılır.

Türkiye'de kuvvetler ayrılığı ilkesini hayata geçiren, hukuk devleti ilkesidir. Bu ilke, devlet ve toplum yaşamında hukukun üstünlüğünü sağlar. Yasama ve yürütme erklerinde bulunan güç, hukukun üstünlüğü ilkesi gereğince yargıyla sınırlanıp, dengelenir. Yasama işlemleri ile yürütmenin eylem ve işlemleri yargı denetimine bağlı tutulur. Böylece devlet yönetiminde demokrasi sağlanır ve korunur. Anayasa bu düzeni sağlayıcı kurallarla donatılmıştır.

Bağlayıcı ve üstün nitelikte olan anayasa kuralları, yasama, yürütme ve yargı organlarını, yönetim ile diğer kişi ve kuruluşları bağlayan temel hukuk kurallarıdır. Ayrıca normlar hiyerarşisi benimsenmiş; alt normların üst normlara aykırı olması engellenmiştir.

Anayasa mahkemesi kararları, yasama, yürütme ve yargı organlarını, yönetimi, tüm gerçek ve tüzel kişileri bağlar ve bu kararlar iktidar işlemlerinin meşruiyet kaynağını oluşturur.

Ülkemizde adalet alanında istihdam edilecek meslek elemanlarının yetiştirilmesinde, ilgili dallara özgü modüler öğretim programlarının uygulanmasının, bu alanda yıllardır süregelen, yetişmiş eleman açığını giderecek önemli bir girişim olacağı düşünülmektedir.

Bu modülde; devletin temel organları ve işlevleri ile yargı teşkilatının yapısını ve görevlerini öğreneceksiniz. Kazanacağınız bu yeterlilikler ile iş hayatında daha etkin ve önemli bir yer sahibi olabileceksiniz.

“İstiklal, istikbal, hürriyet her şey adaletle kaimdir!”

M. Kemal Atatürk

“Bütün kördüğümler bilgi ile çözülür; bilgi bil, anlayışlı ol, akıl ile yaşa.”

(Bilig birle yazlur kamug ters tügün; Bilig bil ukus uk tirilgil ögün)

(Kutadgu Bilig, Yusuf Has Hacip)

ÖĞRENME FAALİYETİ-1

AMAÇ

Bu öğrenme faaliyeti ile kazanılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda devletin temel organları ve işlevlerini açıklayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Devletin temel organları ve işlevleri ile ilgili kaynak kitap, dergi ve internet sitelerini inceleyiniz.
- Konuyla ilgili dosya oluşturarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. DEVLETİN TEMEL ORGANLARI VE İŞLEVLERİ

Anayasamıza göre; “Devletin şekli cumhuriyettir.” ve “Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.” Türkiye Cumhuriyeti, Anayasa’da belirtildiği üzere toplumun huzuru, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir. Anayasa’nın benimsediği demokrasi, temsili demokrasidir. Halk, oylarıyla kendini temsil edecekleri seçer ve egemenlik hakkını böylece dolaylı yoldan kullanmış olur. Bunun ötesinde egemenlik, güçler ayrılığı ilkesine bağlı olarak ve Anayasal esaslara uygun yetkili organlarca kullanılır.

1.1. Yasama Organı ve İşlevi

Yasama yetkisi Türk Milleti adına “Türkiye Büyük Millet Meclisi”ndir.

Bu yetki devredilemez (Anayasa, 7.madde).

- **Kuruluşu:** Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) genel oyla seçilen beş yüz elli (550) milletvekilinden oluşur (Anayasa 75 madde).
- **Milletvekili seçilme yeterliliği:** Anayasa'nın 76. maddesinde 13 Ekim 2006 tarihinde yapılan Anayasa değişikliği ile Milletvekili seçime yaşı otuz iken yirmibeş'e indirilmiştir. Buna göre yirmibeş yaşını dolduran, en az ilkokul mezunu her Türk, milletvekili seçilebilir.

En az ilkokul mezunu olmayanlar, kısıtlılar, yükümlü olduğu askerlik hizmetini yapmamış olanlar, kamu hizmetinden yasaklılar, taksirli suçlar hariç toplam bir yıldan fazla hapis ve ağır hapis cezasına hüküm giymiş olanlar seçilemez. Ayrıca zimmet, ihtilas, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmi ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığı vurma, terör eylemlerine katılma ve bu gibi eylemleri tahrik ve teşvik suçlarından biriyle hüküm giymiş olanlar, affa uğramış olsalar bile milletvekili seçilemez. (Değişik, 27.12.2002)

Hâkimler ve savcılar, yüksek yargı organları mensupları, Yükseköğretim Kurulu üyeleri, kamu kurum ve kuruluşlarının memur statüsündeki görevlileri ile yaptıkları hizmet bakımından işçi niteliği taşımayan diğer kamu görevlileri ve Silahlı Kuvvetler mensupları, görevlerinden çekilmedikçe, aday olamazlar ve milletvekili seçilemezler (Anayasa 76.madde).

- **Türkiye Büyük Millet Meclisinin seçim dönemi:** 2007 Yılında Anayasamızda yapılan değişikliğe göre Türkiye Büyük Millet Meclisi seçimleri dört yılda bir yapılmaktadır. Meclis, süre dolmadan seçimlerin yenilenmesine karar verebileceği gibi, Cumhurbaşkanı da Anayasa'dan kaynaklanan yetkisi çerçevesinde seçimlerin yenilenmesine karar verebilir.

Yenilenmesine karar verilen Meclisin yetkileri, yeni Meclisin seçilmesine kadar devam eder (Anayasa 77.madde).

Seçimlerin geriye bırakılması ve ara seçimler: Savaş nedeniyle yeni seçimlerin yapılmasına imkân görülmezse, Türkiye Büyük Millet Meclisi, seçimlerin bir yıl geriye bırakılmasına karar verebilir. Geri bırakma sebebi ortadan kalkmamışsa, erteleme kararındaki usule göre bu işlem tekrarlanabilir.

TBMM üyeliklerinde boşalma olması halinde, ara seçime gidilir. Ara seçim, her seçim döneminde bir defa yapılır ve genel seçimden otuz ay geçmedikçe ara seçime gidilemez. Ancak, boşalan üyeliklerin sayısı, üye tamsayısının yüzde beşini bulduğu hallerde, ara seçimlerin üç ay içinde yapılmasına karar verilir.

Genel seçimlere bir yıl kala, ara seçim yapılamaz (Anayasa 78.madde).

- **Seçimlerin genel yönetim ve denetimi:** Seçimler, yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır (Anayasa 79.madde).

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konuları ile ilgili bütün yolsuzlukları, şikâyet ve itirazları inceleme ve kesin karara

bağlama ve TBMM üyelerinin seçim tutanaklarını ile Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulu kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

- **Milletin Temsili:** Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, seçildikleri bölgeyi veya kendilerini seçenleri değil, bütün milleti temsil ederler (Anayasa 80.madde).
- **And İçme:** TBMM üyeleri, göreve başlarken aşağıdaki şekilde and içerler.

“Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma; hukukun üstünlüğüne, demokratik ve laik Cumhuriyete ve Atatürk ilke ve inkılaplarına bağlı kalacağıma; toplumun huzur ve refahı, millî dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerden yararlanması ülküsünden ve Anayasaya sadakatten ayrılmayacağıma; büyük Türk Milleti önünde namusum ve şerefim üzerine and içerim. (Anayasa 81.madde)

And içerek göreve başlayan Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Meclis çalışmalarındaki oy ve sözlerinden, Mecliste ileri sürdükleri düşüncelerden, o oturumdaki Başkanlık Divanının teklifi üzerine Meclisçe başka bir karar alınmadıkça bunları Meclis dışında tekrarlamak ve açığa vurmaktan sorumlu tutulamazlar (Anayasa 83.madde).

Fotoğraf 1.1: Atatürk İlk Meclis Önünde

Milletvekilliğinin Düşmesi: İstifa eden, milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesi, istifanın geçerli olduğu TBMM Başkanlık Divanınca tespit edildikten sonra, TBMM Genel Kurulunca kararlaştırılır.

Milletvekilliğinin kesin hüküm giyme veya kısıtlanma halinde düşmesi, bu husustaki kesin mahkeme kararının Genel Kurula bildirilmesi ile yetkili komisyonun raporu üzerine

Genel Kurulda gizli oyla karara bağlanır (Anayasa mad.84). (2010 Yılı Anayasa değişikliği ile parti kapatmalar zorlaştırılmış ancak milletvekillerinin haklarında yargılama yapılması yolu muhafaza edilmiştir)

- **Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkileri:** TBMM'nin görev ve yetkileri, kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak; Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek; Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek; bütçe ve kesin hesap kanun tasarılarını görüşmek ve kabul etmek; para basılmasına ve savaş ilanına karar vermek; milletlerarası antlaşmaların onaylanmasını uygun bulmak; Türkiye Büyük Millet Meclisi üye tamsayısının beşte üç çoğunluğunun kararı ile genel ve özel af ilanına ve Anayasa'nın diğer maddelerinde öngörülen yetkileri kullanmak ve görevleri yerine getirmektir (Anayasa m87).

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin yukarıda sayılan görevleri dışında yine Anayasa'mızın ilgili maddelerinde TBMM'nin faaliyetleri ile ilgili hükümleri açıklanmıştır. TBMM Başkanlığına bağlı Kamu Denetçiliği Kurumu idarenin işleyişi ile ilgili şikâyetleri incelemek üzere 2010 Yılında yapılan Anayasa değişiklikleri kurulmuştur.

1.2. Yürütme Organı ve İşlevi

Yürütme organı; Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'ndan oluşur.

1.2.1. Cumhurbaşkanı

Cumhurbaşkanı, Cumhuriyet rejimi ile idare edilen ülkelerde, genellikle devlet başkanına verilen sıfattır.

- **Seçimi ve özellikleri:**

Anayasanın 101. Maddesi'ne (Değişik: 31.5.2007-5678/4md) göre; Cumhurbaşkanı, kırk yaşını doldurmuş ve yüksek öğrenim yapmış Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya bu niteliklere ve milletvekili seçilme yeterliğine sahip Türk vatandaşları arasından, 5 yıllık süre için en fazla 2 defa halk tarafından seçilir. Cumhurbaşkanlığı'na Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri içinden veya Meclis dışından aday gösterilebilmesi yirmi milletvekilinin yazılı teklifi ile mümkündür. Ayrıca, 22 Temmuz 2007'de yapılan milletvekili genel seçimlerinde geçerli oylar toplamı birlikte hesaplandığında yüzde onu geçen siyasi partiler ortak aday gösterebilir. Cumhurbaşkanı göreve başlayınca kadar görev süresi dolan Cumhurbaşkanı göreve devam eder (Anayasa m102).

Fotoğraf 1.2: Cumhurbaşkanlığı Forsu

Cumhurbaşkanı seçilenin, varsa partisi ile ilişiği kesilir ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeliği sonra erer (Anayasa m101).

- **Ant İçme:** Cumhurbaşkanı, göreve başlarken Türkiye Büyük Millet Meclisi önünde aşağıdaki gibi and içer (Anayasa m103):

“Cumhurbaşkanı sıfatıyla, Devletin varlığı ve bağımsızlığını, vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğünü, milletin kayıtsız ve şartsız egemenliğini koruyacağıma, Anayasaya, hukukun üstünlüğüne, demokrasiye, Atatürk ilke ve inkılâplarına ve laik Cumhuriyet ilkesine bağlı kalacağıma, milletin huzur ve refahı, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde herkesin insan haklarından ve temel hürriyetlerinden yararlanması ülküsünden ayrılmayacağıma, Türkiye Cumhuriyetinin şan ve şerefini korumak, yüceltmek ve üzerime aldığım görevi tarafsızlıkla yerine yetirmek için bütün gücümle alışacağıma Büyük Türk Milleti ve tarih huzurunda, namusum ve şerefim üzerine and içerim.”

- **Görev ve yetkileri:** Cumhurbaşkanı Devletin başıdır. Bu sıfatla Türkiye Cumhuriyetini ve Türk Milletinin birliğini temsil eder; Anayasa'nın uygulanmasını, Devletin organlarının düzenli ve uyum içerisinde çalışmasını gözetir. Bu doğrultuda Anayasa'nın ilgili maddelerinde gösterilen şartlara uyarak yapacağı görev ve kullanacağı yetkiler aşağıdaki gibidir (Anayasa m104).

➤ **Yasama ile ilgili olanlar**

- Gerekli gördüğü takdirde, yasama yılının ilk günü TBMM'nde açılış konuşmasını yapmak
- TBMM'ni gerektiğinde toplantıya çağırmak
- Kanunları yayımlamak veya tekrar görüşülmek üzere TBMM'ye geri göndermek
- Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak
- Kanunların, kanun hükmünde kararnemelerin, TBMM içtüzüğünün, tümüne veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak

➤ **Yürütme ile ilgili olanlar**

- Başbakanı atamak ve istifasını kabul etmek
- Başbakanın teklifi üzerine bakanları atamak ve görevlerine son vermek
- Gerekli gördüğü takdirde Bakanlar Kuruluna başkanlık etmek veya başkanlığı altında toplantıya çağırmak
- Yabancı Devletlere Türk Devletinin temsilcilerini göndermek ve yabancı Devlet temsilcilerini kabul etmek
- Milletlerarası antlaşmaları onaylamak ve yayımlamak
- Türkiye Büyük Millet Meclisi adına Türk Silahlı Kuvvetlerinin Başkomutanlığını temsil etmek
- Türk Silahlı Kuvvetlerinin kullanılmasına karar vermek
- Genelkurmay Başkanını atamak
- Milli Güvenlik Kurulunu toplantıya çağırmak ve başkanlık etmek
- Bakanlar Kurulu kararıyla sıkıyönetim veya olağanüstü hal ilan etmek, kanun hükmünde kararname çıkarmak ve imzalamak
- Sürekli hastalık, sakatlık ve kocama sebebi ile belirli kişilerin cezalarını hafifletmek veya affetmek
- Devlet Denetleme Kurulunun üyelerini seçerek Başkanını atamak ve inceleme, araştırma ve denetleme yaptırmak
- Yükseköğretim Kurulu üyelerini ve üniversite rektörlerini seçmek

➤ **Yargı ile ilgili olanlar**

- Anayasa Mahkemesinin toplam 17 üyesinden 14'ünü seçmek
- Danıştay üyelerinin dörtte birini seçmek
- Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Başsavcı vekilini seçmek
- Askeri Yargıtay üyelerini seçmek
- Askeri Yüksek İdare Mahkemesi üyelerini seçmek
- HSYK'na Anayasanın belirttiği kurumlardan 4 asıl üyesini seçmek

Cumhurbaşkanı, ayrıca Anayasa'da ve kanunlarda verilen seçme ve atama görevleri ile diğer görevleri yerine getirir. Cumhurbaşkanı Yargıtay üyelerini seçmez. (Yargıtay üyeleri HSYK'ca birinci sınıfa ayrılmış Hâkimler ve Cumhuriyet Savcılarında seçilir) Cumhurbaşkanlığına bağlı Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği ve Devlet Denetleme Kurulu gibi makamlar bulunmaktadır.

Cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemlere karşı yargı yolu kapalıdır. Cumhurbaşkanının resen imzaladığı kararlar ve emirler aleyhine Anayasa Mahkemesi de dâhil yargı mercilerine başvurulamaz. Cumhurbaşkanı sadece vatana ihanetten dolayı TBMM üye tamsayısının en az üçte birinin teklifi üzerine üye tam sayısının en az dörtte üçünün vereceği kararla suçlanabilir.

1.2.2. Bakanlar Kurulu

Bakanlar Kurulu, Başbakan ve bakanlardan oluşur.

➤ **Kuruluşu**

Bakanlar; Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri veya milletvekili seçilme yeterliliğine sahip olalar arasından Başbakanca seçilir ve Cumhurbaşkanıca atanır. Gerekğinde Başbakanın önerisi üzerine Cumhurbaşkanıca görevlerine son verilir (Anayasa m109). Parlamento dışından bakan atanlar, Millet Meclisi önünde ant içerek göreve başlarlar ve bakan sıfatını taşıdıkları sürece milletvekillerininin tabi oldukları kayıt ve şartlara uyarlar ve yasama dokunulmazlığına sahip olurlar.

Fotoğraf 1.3: Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası

➤ **Göreve Başlama ve Güvenoyu**

Bakanlar Kurulunun kuruluşu ile birlikte, Bakanlar Kurulunun tam listesi Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Meclis tatilde ise toplantıya çağrılır. Bakanlar Kurulunun programı, kuruluşundan en geç bir hafta içinde Başbakan veya bir bakan tarafından Türkiye Büyük Millet Meclisinde okunur ve güvenoyuna başvurulur. Güvenoyu görüşmeleri, programın okunmasından iki tam gün geçtikten sonra başlar ve görüşmelerin bitiminden bir tam gün geçtikten sonra oylama yapılır (Anayasa 110.madde). Bakanlar Kurulunun güvenoyu almış sayılması için Anayasa'nın 96'ncı maddesindeki toplantı ve karar yeter sayısı, yani toplantıya katılanların salt çoğunluğu aranır.

➤ **Bakanlar Kurulunun Görev ve Yetkileri**

Bakanlar Kurulu, merkezi idare teşkilatı ve yürütmenin en yüksek karar organıdır. Anayasa ve kanunların kendisine verdiği görevleri yerine getirdiği gibi, kanunların uygulanmasıyla ilgili bütün görevleri yerine getirir. Bakanlar Kurulu, yasama ve yargı alanına giren işlemler yapmamak şartıyla yürütme alanında istediği her işlemi yapabilir. Ancak yürütme alanına giren bu işlemlerde Bakanlar Kurulu bir kanuna dayanmak ve Anayasa ve kanunlara aykırı olmamak zorundadır.

Bakanlar Kurulunun görev ve yetkileri konu itibariyle sınırlandırılmamıştır. Yukarıdaki iki şarta uyarak Bakanlar Kurulu, yürütme alanına giren her konuda işlem yapabilir.

➤ **Bakanlar Kurulunun Ana Görevi**

“Genel Siyaseti” yürütmektir. (Anayasa 112/1 maddesi) Genel siyaset kavramından memleketin iç ve dış siyaseti anlaşılır; bu ise “hükümet etmek” demektir. Yani ülkeyi kim yönetecek sorusuna Anayasamızın verdiği cevap “Bakanlar Kurulu”dur.

Bakanlar Kurulunun diğer görevleri: Bakanlar Kurulunun ana görevi dışında, Anayasa’da geçen diğer görev ve yetkileri aşağıdaki gibidir.

- Kanun hükmünde kararname çıkarmak (Anayasa 91. 121.madde)
- Tüzük çıkarmak (115.madde)
- Kanun tasarısı hazırlamak (88.madde)
- Bütçe ve kesin hesap kanunu tasarılarını hazırlamak (162. 164.madde)
- Olağanüstü hal ve sıkıyönetim ilan etmek (119. 120. 122.madde)
- Milli güvenliği sağlamak (117.madde)
- Silahlı Kuvvetleri yurt savunmasına hazırlamak (117.madde)
- Genel Kurmay Başkanını seçmek (117.madde)
- Kolluk Faaliyetleri vasıtasıyla vatandaşların güven içerisinde yaşamasını sağlamak
- Sosyal güvenliği sağlamak (Vatandaşların sağlığını korumak)

Başbakan ve Bakanlar Kurulu’nun yukarıda sayılan görev ve yetkilerinin dışında kalan diğer yetki ve sorumlulukları Anayasa ve kanunlarla düzenlenmiştir.

➤ **Başbakanın Görevleri**

Başbakan TBMM Üyeleri arasından, Cumhurbaşkanı tarafından atanır. Başbakan olacak kişinin Milletvekili olması şarttır. Bakanları seçer veya görevden alınmalarını Cumhurbaşkanı istediğinde Bakanlar kuruluna başkanlık eder. Cumhurbaşkanı olmadığı zamanlarda MGK’ya başkanlık eder. Hükümetin genel siyasetinin yürütülmesini gözetir.

1.3. Yargı Organının Devlet Yapısı İçerisindeki Yeri ve Önemi

Anayasa’nın 9. maddesine göre; “yargı yetkisinin Türk Milleti adına bağımsız mahkemelerce kullanılacağı” açıkça ifade edilmiştir.

Yine Anayasa'nın 2. maddesi Türkiye Cumhuriyetinin **demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti** olduğunu belirtir. Bu çerçevede, Anayasa'nın 138-160'uncü maddelerinde yargı başlığı altında düzenlenen hükümlerde, mahkemelerin ve hâkimlerin bağımsızlığına, genel olarak mahkemelerin ve bu arada yüksek mahkemelerin kuruluş, görev ve işleyişine ilişkin ana ilkeler tespit edilmiştir.

Fotoğraf 1.4: Ankara Adliyesi

1.3.1. Mahkemelerin Kuruluşu

Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri kanunla düzenlenir (Anayasa m142).

1.3.2. Mahkemelerin Bağımsızlığı

Hâkimler, görevlerinde bağımsızdır; Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler.

Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.

Görülmede olan bir dava hakkında Yasama Meclisinde yargı yetkisinin kullanılması ile ilgili soru sorulamaz, görüşme yapılamaz veya herhangi bir beyanda bulunulamaz.

Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; Bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez (Anayasa 138.mad.).

1.3.3. Duruşmaların Açık ve Kararların Gerekçeli Olması

Hukukumuzdaki ‘Alenilik İlkesi’ gereğince Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır. (Alenidir) Duruşmaların bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına ancak genel ahlakın veya kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde, mahkemelerce karar verilebilir.

Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır. Davaların en az giderle ve mümkün olan en kısa sürede sonuçlandırılması yargının görevidir (Anayasa mad.141).

1.3.4. Hâkimlik ve Savcılık Mesleği

Adli ve idari yargı teşkilatında hâkim ve savcılar görev yaparlar. 2802 sayılı Hâkimler Savcılar Kanunu kapsamındaki hükümler uygulanır.

Hâkim ve savcılarının nitelikleri, atanmaları, hakları ve ödevleri, aylık ve ödenekleri, meslekte ilerlemeleri, görev ve görev yerlerinin geçici veya sürekli olarak değiştirilmesi, haklarında disiplin kovuşturması açılması ve disiplin cezası verilmesi, görevleri ve görevleri sırasında işledikleri suçlardan dolayı soruşturma yapılması ve yargılanmalarına karar verilmesi, meslekten çıkarmayı gerektiren suçluluk veya yetersizlik halleri ve meslek içi eğitimleri ile diğer özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

Hâkimler ve savcılar, kanunda belirtilen başka, resmi ve özel hiçbir görev alamazlar ve altmış beş yaşını bitirinceye kadar hizmet görürler. Askeri hâkimlerin yaş haddi, yükselme ve emeklilikleri kanunda gösterilir.

Hâkim ve savcılar idari görevleri yönünden Adalet Bakanlığına bağlıdırlar. Hâkim ve savcı olup da adalet hizmetindeki idari görevlerde çalışanlar, hâkim ve savcılar hakkındaki hükümlere tabidirler. Hâkim ve savcılara tanınan her türlü haklardan yararlanır ve hâkim ve savcılara ait esaslar dairesinde sınıflandırılır ve derecelendirilirler (Anayasa mad.140).

1.3.5. Hâkimlik ve Savcılık Teminatı

Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasa’da gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz; bir mahkemenin veya kadronun kaldırılması nedeniyle, aylık ödenek ve diğer özlük haklarından yoksun kılınmaz.

Meslekten çıkarılmayı gerektiren bir suç nedeniyle hüküm giymiş olanlar, sağlık sorunlarından dolayı görevini yerine getiremeyeceği kesin olarak anlaşılanlar veya meslekte kalmalarının uygun olmadığına karar verilenler hakkında kanundaki istisnalar saklıdır(Anayasa 139.madde).

1.3.6. Hâkim ve Savcıların Denetimi

Hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma yapma görevi 2010 yılı Anayasa değişikliklerinden önce Adalet Bakanlığının izni ile adalet müfettişleri tarafından yapılmakta idi. Ancak 2010 yılında yapılan Anayasa değişiklikleri ile Anayasanın 144. maddesi değiştirilerek Adalet Bakanlığının izni kaldırılmış ve 'İç Denetçi' kavramı getirilmiştir.

Hâkim ve savcılarının görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere (hâkimler için idarî nitelikteki genelgelere) uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme; görevlerinden dolayı veya görevleri sırasında suç işleyip işlemediklerini, hal ve eylemlerinin sıfat ve görevleri icaplarına uyup uymadığını araştırma ve gerektiğinde haklarında inceleme ve soruşturma işlemleri, ilgili dairenin teklifi ve Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Başkanının oluru ile Kurul (Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu) müfettişlerine yaptırılır. Soruşturma ve inceleme işlemleri, hakkında soruşturma ve inceleme yapılacak olandan daha kıdemli hâkim veya savcı eliyle de yaptırılabilir. Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz.

Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Adalet Bakanına aittir.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlemleri tamamladığınızda devletin yapısı içerisinde yargı organlarının yerini ve işlevini öğrenerek açıklayabileceksiniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤Devletin temel organlarını açıklayınız.	➤ Bu konuyla ilgili Okulunuz ve çevrenizde bulunan kütüphaneleri araştırınız.
➤Yasama, organını açıklayınız. TBMM'nin yapısını açıklayınız.	➤ Meclis kütüphanesine giderek araştırma yapınız.
➤Yürütme organı olan Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulunu açıklayınız.	➤ Yürütme organını araştırınız. Araştırma yapınız.
➤Cumhurbaşkanı ve başbakanın görev ve sorumluluklarını açıklayınız.	➤ Başbakanlık ve Cumhurbaşkanlığı internet sitelerine girerek araştırma yapınız.
➤Anayasa ve Anayasadaki değişiklikleri araştırınız.	➤ 2010 yılı Anayasa değişiklikleri hakkında bilgi toplayınız.
➤Yukarıdaki bilgileri beyin fırtınası yaparak gözden geçiriniz.	➤ Topladığınız bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Bu faaliyet sonunda kazandığınız bilgileri ölçmek için aşağıdaki çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Milletvekili seçilme yaşı aşağıdakilerden hangisidir?
 - A)40
 - B)25
 - C)30
 - D)35
2. Seçimler, hangi organların yönetim ve denetimi altında yapılır?
 - A) Seçimler, yargı organının genel yönetim ve denetimi altında yapılır
 - B) Seçimler, yasama organının genel yönetim ve denetimi altında yapılır
 - C) Seçimler, yürütme organının genel yönetim ve denetimi altında yapılır
 - D) Seçimler, anayasa organının genel yönetim ve denetimi altında yapılır
3. Aşağıdakilerden hangisi Bakanlar Kurulunun, görev ve yetkilerinden değildir?
 - A) Kanun hükmünde kararname çıkarmak
 - B) Tüzük çıkarmak
 - C) Kanun tasarısı hazırlamak
 - D) Hâkim ve savcılarını atamak
4. TBMM Seçimleri kaç yılda bir yapılır?
 - A)Altı yılda bir
 - B)Dört yılda bir
 - C)Yedi yılda bir
 - D)İki yılda bir
5. TBMM'nin görev ve yetkilerinden değildir?
 - A) Kanun koymak, değiştirmek ve kaldırmak;
 - B) Askeri Yargıtay üyelerini seçmek
 - C) Bakanlar Kurulunu ve bakanları denetlemek;
 - D) Bakanlar Kuruluna belli konularda kanun hükmünde kararname çıkarma yetkisi vermek
6. Cumhurbaşkanının yargı ile ilgili görevleri aşağıdakilerden hangisidir?
 - A) Anayasa Mahkemesinin toplam 17 üyesinden 14'ünü seçmek
 - B) Kanunları yayımlamak veya tekrar görüşülmek üzere TBMM'ye geri göndermek
 - C) Anayasa değişikliklerine ilişkin kanunları gerekli gördüğü takdirde halkoyuna sunmak
 - D) Kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin, TBMM içtüzüğünün, tümüne veya belirli hükümlerinin Anayasaya şekil veya esas bakımından aykırı oldukları gerekçesi ile Anayasa Mahkemesinde iptal davası açmak

7. Başbakan kim tarafından atanır?
A) TBMM Üyeleri tarafından
B) Halk tarafından
C) Bakanlar Kurulu tarafından
D) Cumhurbaşkanı
8. Bakanlar Kurulu, kimlerden oluşur?
A) Başbakan ve bakanlardan
B) TBMM üyelerinden
C) Yargıtay üyelerinden
D) Bakanlardan
9. Aşağıdakilerden hangisi Mahkemelerin Bağımsızlığına ait bir hüküm içermez?
A) Hâkimler, görevlerinde bağımsızdır;
B) Hiçbir organ, makam, merci veya kişi, yargı yetkisinin kullanılmasında mahkemelere ve hâkimlere emir ve talimat veremez; genelge gönderemez; tavsiye ve telkinde bulunamaz.
C) Bir dava hakkında Yasama Meclisi yargı yetkisinin kullanılması ile görüşme yapabilir.
D) Anayasaya, kanuna ve hukuka uygun olarak vicdani kanaatlerine göre hüküm verirler.
10. Hâkim ve savcıların görevlerini; kanun, tüzük, yönetmeliklere ve genelgelere uygun olarak yapıp yapmadıklarını denetleme görevi kime aittir?
A) Adalet Bakanlığına
B) Hâkimler Savcılar Yüksek Kuruluna
C) Yargıtay'a
D) Danıştay'a

ÖĞRENME FAALİYETİ-2

AMAÇ

Bu öğrenme faaliyeti ile kazanılacak bilgi ve beceriler doğrultusunda devletin yapısı içerisinde yargı teşkilatının yapısı ve görevlerini açıklayabileceksiniz.

ARAŞTIRMA

- Devletin yapısı içerisinde yargı organlarının yeri ve işlevi hakkında ilgili kaynak kitap, dergi ve internet sitelerini inceleyiniz.
- Konuyla ilgili dosya oluşturarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

2. YARGI TEŞKİLATININ YAPISI VE GÖREVLERİ

Mahkemelerin literatürde iki ayrı tasnifi yapılmaktadır. Bunlardan birincisi Kuruluş ve çalışma biçimlerine göre. Diğeri ise Mahkemelerin yargı sistemi içerisindeki yerine göre.

Kuruluş ve çalışma biçimlerine göre: mahkemeler tek hâkimli ve çok hâkimli mahkemeler olarak iki ayrı kısımda incelenir.

Tek hâkimli Mahkemeler yalnızca bir hâkimin görev yaptığı mahkemelerdir. Tahkikat ve yargılama işlemleri bizzat hâkim tarafından yapılır ve hüküm onu tarafından verilir. İlk derece mahkemelerinin çoğu tek hâkimlidir. Sulh Hukuk, Asliye Hukuk, İş, Sulh Ceza, Asliye Ceza ve Tüketici mahkemeleri tek hâkimli mahkemelerdir.

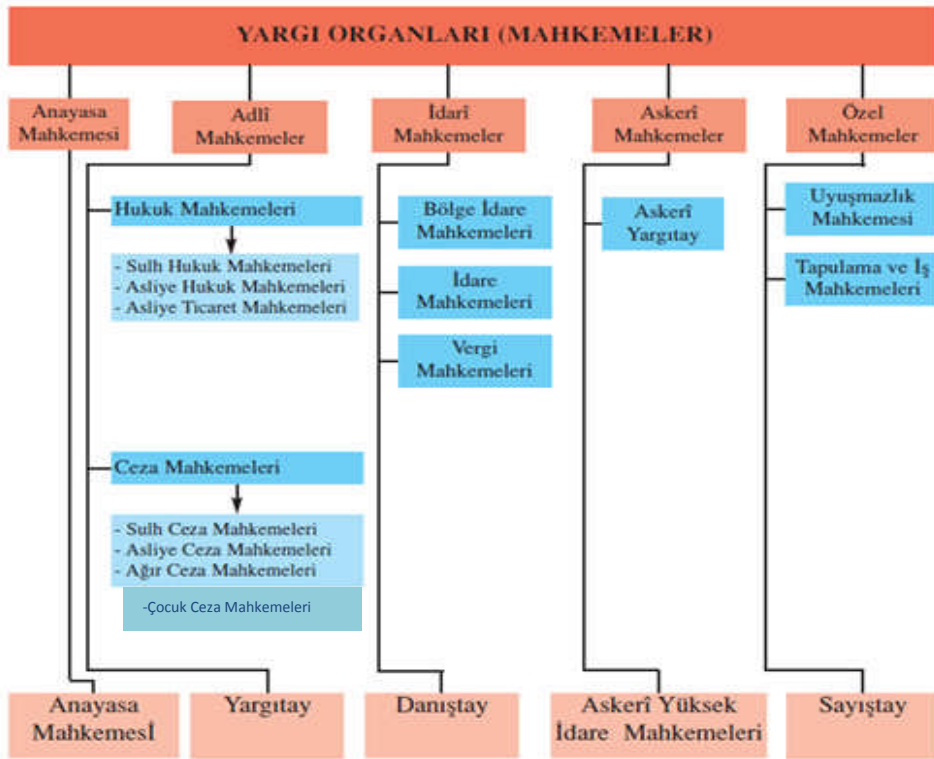
Çok hâkimli mahkemeler ise birden çok hâkimin görev yaptığı mahkemelerdir. Tek sayı olacak şekilde yapılanma olur. Yargılamayı sevk ve idare ile görevli olan kişi başkandır. Genelde bir başkan ve iki üyeden oluşur. Tahkikat ve yargılama işlemleri kural olarak kurul tarafından yapılır. Karar kurul halinde verilir. Hâkimlerden birisi bunlara katılmamışsa hüküm yok hükmündedir. En kıdemsizinden kıdemlisine doğru görüş bildirilir. Bazen hâkimlerden birisi kurul adına mahkeme dışında yapılması gereken işlemlerden (keşif) birisini yapabilir. Bu şekilde görevlendirilen hakime Naip Hakim bu görevlendirmeye ise “İnabe” denilir. İnabe istisnai bir durumdur.

Burada mahkemeler Yargı sistemi içerisindeki yerine göre incelenecektir. Buna göre Yargı teşkilatı;

- İlk derece mahkemeleri,
- İstinaf (Bölge mahkemeleri)
- Temyiz mahkemelerinden oluşmaktadır.

Askeri mahkemeler kendi bünyelerinde ayrı bir düzenlemeye tabidir. Bu modülde ayrıca Sayıştay, Hâkimler Savcılar Yüksek Kurulu ve Adalet Bakanlığı hakkında da bilgi verilmiştir.

Aşağıdaki tablo örnek tablo olarak verilmiştir. Hukuk sistemimizdeki yeni yapılanmalara göre Mahkemelerin yapısında zaman zaman değişikliklere gidilebilmektedir.

Şekil 1:Yargı Teşkilatı

2.1. İlk Derece Mahkemeleri

İlk derece mahkemeleri; Adli Yargı ve İdarî Yargı mahkemelerinden oluşur.

2.1.1. İlk Derece Adli Yargı

Adli yargı ilk derece mahkemeleri, hukuk ve ceza mahkemeleridir.

2.1.1.1.Hukuk Mahkemeleri

Hukuk Mahkemeleri, Sulh Hukuk ve Asliye Hukuk Mahkemeleri ile özel kanunlarla kurulan, Aile, İş, Ticaret, Fikri ve Sınaî, Tüketici, Kadastro ve İcra Mahkemeleridir.

Sulh Hukuk ve Asliye Hukuk Mahkemeleri tek hâkimlidir. Asliye Ticaret Mahkemesi kurulan yerlerde bu mahkemede bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur ve mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanır. İş durumunun gerekli kıldığı yerlerde hukuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir. Bu daireler numaralandırılır. Hukuk mahkemeleri arasında iş dağılımı yapılması ve iş dağılımına ilişkin esaslar Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenir. Hukuk mahkemeleri buldukları ile veya ilçenin adı ile anılır.

Bir hukuk mahkemesinin kurulmasına, kaldırılmasına ve yargı çevresinin belirlenmesine Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir.

2.1.1.2.Ceza Mahkemeleri

Ceza mahkemeleri, sulh ceza, asliye ceza ve ağır ceza mahkemeleri ile özel kanunlarla kurulan, çocuk, çocuk ağır ceza, fikri ve sınaî, 5190 sayılı Kanunla kurulan CMK 250. maddesindeki suçlara bakmakla görevli ağır ceza mahkemesi, icra ceza mahkemeleridir.

Ceza mahkemeleri, her il merkezi ile bölgelerin coğrafi durumlar ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen ilçelerde Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun olumlu görüşü alınarak Adalet Bakanlığınca kurulur.

Sulh Ceza ve Asliye Ceza mahkemeleri tek hâkimlidir.

Ağır Ceza mahkemesinde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur. Bu mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanır.

Ceza mahkemelerinin hangi davalara bakacağı, suç ve suçlunun niteliğine göre kanunla ayrı ayrı belirtilmiştir.

Ceza mahkemelerinin görevi; kanunlarda suç olarak tarif edilen fiilleri gerçekleştiren kişilerin cumhuriyet savcılığının iddianamesi üzerine yargılamasını yapmak, ceza kanunlarına aykırı fiilleri tespit edilenlere ceza vermek, cezası kesinleşenlerin cezalarının infaz edilmesi için cumhuriyet savcılığına göndermek, müsaderesi ve el konulması gereken eşyalara el koymak, hazırlık soruşturmasını yürüten cumhuriyet savcılığının arama ve el koyma talepleri hakkında karar vermektir.

2.1.1.3. Cumhuriyet Başsavcılığı

Mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçede o il veya ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet başsavcılığı bulunur.

Cumhuriyet başsavcılığında, bir Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet savcısı bulunur. Gerekli görülen yerlerde Adalet Bakanlığı'nın önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun kararı ile bir veya birden fazla Cumhuriyet başsavcı vekili atanır.

Kanunlarda Cumhuriyet Savcılığının görev yapacağı il belirtilen mahkemelerdeki duruşmalara Cumhuriyet başsavcısının kendisi veya görevlendireceği Cumhuriyet başsavcı vekili veya Cumhuriyet savcısı katılır. Gerektiğinde duruşmalara birden çok Cumhuriyet savcısı katılabilir.

➤ Cumhuriyet Savcılıkları

- Kamu davasının açılmasına yer olup olmadığına karar vermek üzere soruşturma yapmak veya yaptırmamak,
- Kanun hükümlerine göre yargılama faaliyetlerini kamu adına izlemek, bunlara katılmak ve gerektiğinde kanun yollarına başvurmak,
- Kesinleşen mahkeme kararlarının yerine getirilmesi ile ilgili işlemleri yapmak ve izlemek,
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmakla yetkilidirler.

2.1.1.4. Komisyonlar

➤ Adlî Yargı İlk Derece Mahkemesi Adalet Komisyonu

Adlî Yargı Adalet Komisyonlarının kuruluşu, 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 113 üncü maddesinin (a) bendinde düzenlenmiştir. Ağır ceza Mahkemeleri nezdinde kurulmuştur.

Bir başkan, iki asıl, bir yedek üyeden oluşmaktadır. Komisyonun bulunduğu yer Cumhuriyet Başsavcısı komisyonun doğal asıl üyesidir. Komisyon başkanı ile bir asıl üye ve bir yedek üyesi Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca o yer hâkimleri arasından seçilmektedir.

Başkanın yokluğunda komisyona hâkim olan asıl üye başkanlık eder. Cumhuriyet Başsavcısının yokluğunda ise kendisine vekâlet eden Cumhuriyet Savcısı komisyona katılır.

➤ Adalet Komisyonlarının Görevleri

- Adalet komisyonlarının görevleri 2802 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kanunu'nun 114 üncü maddesinde; İlk defa Devlet memurluğuna atanacaklardan merkezî sınavda başarılı olanların Adalet Bakanlığı Memur Sınav, Atama ve Nakil Yönetmeliği hükümlerine göre düzenlenecek sözlü ve gerektiğinde uygulamalı sınavlarını yapmak, hukuk fakültesi ve adalet meslek yüksek okulu mezunlarına öncelik tanımak kaydıyla başarılı olanların atanmalarını teklif etmek,
- Aslı Devlet memurluğuna atanmaları, sicil ve disiplin işlemleri, görevden uzaklaştırılmaları, aylık ve ödenekleri ile diğer özlük işlemlerini bu Kanun ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu ile ilgili mevzuat hükümlerine göre yerine getirmek,
- Naklen veya hizmet gereği atamasını, ilgili mahkeme başkanı, hâkim veya Cumhuriyet savcısının görüşünü alarak, yetki alanı içerisinde yapmak,
- Geçici olarak görevlendirmesini, yetki alanı içerisinde altı ayı geçmemek üzere yapmak,
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirmek olarak ifade edilmiştir.

2.1.2. İlk Derece İdari Yargı Mahkemeleri

İdari yargı, idari makamların idare hukuku alanındaki faaliyetlerinden kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümlendiği yargı koludur.

Diğer bir ifadeyle idari yargı, kural olarak devletin merkezi idare teşkilatı ve yerinden yönetim kuruluşlarının idari eylem ve işlemlerinden doğan davaların görüldüğü yargı koludur. Ülkemizde idari yargı yerleri iki dereceli örgütlenmiştir.

2.1.2.1. İdare Mahkemeleri

İdare mahkemeleri, bölgelerin coğrafi durumları ve iş hacmi göz önünde tutularak Adalet Bakanlığınca kurulur (2576 s.K.m.2/1). İdare mahkemelerinin kaldırılmasına veya yargı çevrelerinin değiştirilmesine İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşleri alınarak, Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir ve bu kararlar Resmî Gazete'de yayımlanır.

Adalet Bakanlığı, söz konusu mahkemelerin kuruluş ve yargı çevrelerinin tespitinden önce, İçişleri ile Maliye Bakanlıklarının görüşünü alır. İş hacmi göz önünde tutularak aynı

yargı çevresi içinde birden fazla idare mahkemesi kurulabilir. Bir yerde birden fazla idare mahkemesi varsa, bunlar arasındaki ilişki görev ilişkisi değil; iş bölümü ilişkisidir ve bu işbölümü ilişkisi Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca düzenlenir.

İdare mahkemelerinde, bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur. Mahkeme kurulu, bir başkan ve iki üyeden oluşur. Başkan ve üyeleri hâkim statüsündedirler. Başkanın yokluğunda kıdemli üye başkana vekillik eder.

➤ Görevleri

İdare mahkemelerinin görevlerinin neler olduğu, 4577 sayılı Kanun'un 2 inci maddesi ile değişik 2576 sayılı Kanun'un, 5' inci maddesinde gösterilmiştir. Bu hükme göre, idare mahkemelerinin görevlerini, şu şekilde sıralayabiliriz:

- Vergi mahkemelerinin görevine giren davalarla ilk derece mahkemesi olarak;

Danıştay'ın göreceği davalar dışında kalan iptal davalarını, tam yargı davalarını, tahkim yolu öngörülen imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklar hariç, kamu hizmetlerden birinin yürütülmesi için yapılan her türlü idarî sözleşmelerden dolayı taraflar arasında çıkan uyuşmazlıklara ilişkin davaları çözüme kavuşturur.

Bu belirtilen davaların, idare mahkemelerinde görülebilmesi için, vergi mahkemeleri ile ilk derece mahkemesi olarak Danıştay'ın yanı sıra, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi'nin de görev alanı içerisinde yer almamaları gerekir. Bu durumda, vergi mahkemeleri, ilk derece mahkemesi olarak Danıştay ve Askerî Yüksek İdare Mahkemesi'nin görev alanı dışında kalan tüm idarî uyuşmazlıklarda genel görevli yargı yerine, idare mahkemeleri olduğu söylenebilir.

- Özel kanunlarda Danıştay'ın görevli olduğu belirtilen ve İdarî Yargılama Usulü Kanunu ile idare mahkemelerinin görevli kılınmış bulunduğu davaları çözümlenmek (örneğin, 1580 sayılı Belediyeler Kanunu m. 76,91; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m. 135; Gümrük Kanunu m. 84 gibi.).
- Diğer kanunlarla verilen işleri karara bağlamaktır.

2.1.2.2. Vergi Mahkemeleri

Vergi mahkemeleri, bölgelerin coğrafi durumları ve iş hacmi göz önünde tutularak Adalet Bakanlığınca kurulur (2576 s.K.m. 2/1). Adalet Bakanlığı, söz konusu mahkemelerin kuruluş ve yargı çevrelerinin tespitinden önce, İçişleri ile Maliye Bakanlıklarının görüşünü alır (2576 s. K. m. 2/2). İş hacmi göz önünde tutularak aynı yargı çevresi içinde birden fazla

vergi mahkemesi kurulabilir. Bir yerde birden fazla vergi mahkemesi var ise, bunlar arasındaki ilişki, görev ilişkisi değil; işbölümü ilişkisidir ve bu ilişki Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca düzenlenir (2576 s. K. m. 2/4).

Vergi mahkemelerinde, bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur. Mahkeme kurulu, bir başkan ve iki üyeden oluşur. Başkanın yokluğunda, kıdemli üye başkana vekillik eder (2576 s.K. m. 4). Başkan ve üyeler hâkim statüsündedirler. Her vergi mahkemesi nezdinde yazı işleri müdürünün yönetiminde bir kalem bulunur. Her mahkemeye yeterince zabıt kâtibi ve memur verilir (2576 s. K. m. 12).

➤ Görevleri

Vergi mahkemelerinin görevlerinin neler olduğu, 2576 sayılı Kanun'un 3410 sayılı Kanunla değişik 6' ncı maddesinde gösterilmiştir. Bu hükme göre, vergi mahkemeleri;

- Genel bütçeye, il özel idareleri, belediye ve köylere ait vergi ve resim ve harçlar ile benzeri malî yükümler ve bunların zam ve cezaları ile tarifelere ilişkin davaları,
- Yukarıda belirtilen konularda 6183 sayılı Âmme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un uygulanmasına ilişkin davaları,
- Diğer kanunlarda verilen işleri çözümler.

Bir başkan ve iki üyeden oluşan vergi mahkemeleri, üye tam sayısı ile toplanır ve oy çokluğuyla karar verir. Vergi mahkemelerinin olağan çalışma yöntemi, kurul olarak toplanıp karar almasıdır. Kanun, bazı vergi uyuşmazlıklarının vergi mahkemelerince kurul olarak değil; tek hâkim ile çözümlenmesi imkânını da getirmiştir (2576 s.K. m. 7/2). Öngörülen bu pozitif düzenlemeye göre, 6' ncı maddenin (a) ve (b) bentlerinde belirtilen uyuşmazlıklardan kaynaklanan ve 2004 takvim yılı başı itibarıyla toplam değeri dört milyar sekiz yüz elli milyon lirayı aşmayan davalar, vergi mahkemesi hâkimlerinden birisi tarafından karara bağlanır.

2576 sayılı Kanun'un ek 1 inci maddesinde 4577 sayılı Kanunun 4' üncü maddesi ile yapılan değişiklikle; bu kanunun tek hâkimle çözümlenecek davalara ilişkin 7' nci maddesindeki parasal sınırlar, her takvim yılı başından geçerli olmak üzere önceki yıldaki uygulanan parasal sınırların, o yıl için 213 sayılı Vergi Usul Kanununun mükerrer 298' inci maddesi hükümleri uyarınca Maliye Bakanlığınca her yıl tespit ve ilan edilen yeniden değerlendirme oranında artırılması suretiyle uygulanacağı hükme bağlanmış olup böylece parasal değerlerin enflasyonist ortamda erimesi engellenmiştir.

2.2. Askeri Yargı

2010 Yılında yapılan Anayasa değişikliği ile Askeri Yargı alanında bazı düzenlemelere gidilmiştir. Buna göre Anayasamızın 145. maddesi şu şekilde düzenlenmiştir;

“Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler; asker kişilerin, sadece askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak isledikleri askerî suçlara ait davalara bakmakla görevlidirler. Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde adliye mahkemelerinde görülür. Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde yargılanamaz. Askerî mahkemelerin savaş halinde hangi suçlar ve hangi kişiler bakımından yetkili oldukları; Askerî yargı, askerî mahkemeler ve disiplin mahkemeleri tarafından yürütülür. Bu mahkemeler; asker kişilerin tarafından işlenen askerî suçlar ile bunların asker kişilerin aleyhine veya askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakmakla görevlidir. Devletin güvenliğine, anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlara ait davalar her halde adliye mahkemelerinde görülür. Savaş hali haricinde, asker olmayan kişiler askerî mahkemelerde yargılanamaz.

Askerî ceza yargısı, askerî mahkemelerin ceza hukuku alanındaki yargısal faaliyetlerini konu alan yargı çeşididir.

Askerî yargının varlığı ve gerekliliği silâhlı kuvvetlerin yani ordunun varlığı ile açıklanabilir. Temel işlevi; ülkeyi iç ve dış düşmanlara karşı korumak olan ordunun üstlenmiş olduğu bu misyonu, gereği gibi yerine getirebilmesi için hiyerarşik yapılanmanın tüm boyutlarıyla korunması (emre itaatın sağlanması) ve disiplin tesisi şarttır. Bu durumda, sivil düzenden daha farklı ilkelere tâbi bulunan askerî yargının temel varlık nedenini oluşturur.

Askerî ceza yargısı, askerî mahkemeler eliyle yerine getirilir. Bu yargı çeşidi, **genel askerî ceza yargısı** ve **askeri disiplin ceza yargısı** olmak üzere ikiye ayrılır.

➤ Kuruluşu

Askerî mahkemeler, kolordu, ordu (denizde ve havada eşiti) ve kuvvet komutanlıkları ile Genelkurmay Başkanlığı nezdinde, Millî Savunma Bakanlığınca kurulur.

Askerî mahkeme başkanlığı görevini, kurulda bulunanlardan en kıdemlisi yürütür. Askerî mahkemelerde yer alacak olan subay üyelerin, en az yüzbaşı rütbesinde muharip sınıftan bulunmaları, sanığın astı ve yargılama süresince en yakın âmiri olmamaları ve taksirli suçlar hariç, bir cürümlü hükümlü bulunmamaları şarttır

Nezdinde askerî mahkeme kurulan kıt'a komutanı veya askerî kurum âmirinin refakatinde bir askerî savcı ile yeteri kadar askerî savcı yardımcı olarak bulunur. Aynı komutanlık nezdinde birden fazla askerî mahkeme kurulduğu takdirde, bir askerî savcılık ile yetinilebilir. Savcı, askerî mahkemede iddia makamını teşkil eder.

➤ Askeri Savcılık

Teşkilatında askeri mahkeme kurulan her kıta komutanı veya askeri kurum amirinin refakatinde bir askeri savcı ile yeteri kadar askeri savcı, yardımcı olarak bulunur. Aynı komutanlık teşkilatında birden fazla askeri mahkeme kurulduğu takdirde bir askeri savcılık teşkilatı ile yetinilebilir.

2.2.2. Disiplin Mahkemeleri

Kuruluşu: Disiplin mahkemeleri, alay, tümen, kolordu (Denizde ve Havada eşiti) ordu komutanlıkları, Jandarma Genel Komutanlığı ve kuvvet komutanlıkları ile Millî Savunma Bakanlığı Müsteşarlığı ve Genelkurmay Başkanlığı nezdinde kurulur.

Jandarma Genel Komutanının, Kuvvet Komutanlıklarının ve Millî Savunma Bakanlığı Müsteşarının göstereceği lüzum üzerine veya doğrudan doğruya Genelkurmay Başkanlığınca diğer komutanlıklar ve askerî kurum âmirlikleri nezdinde de disiplin mahkemesi kurulabilir.

Disiplin mahkemelerinin görev ve yetkisi nezdindeki kurdukları komutanlık veya kurum âmirliğinin kadro ve kuruluşu ile sınırlıdır. Disiplin mahkemesi, birisi başkan ikisi üye olmak üzere üç subaydan kurulur.

Disiplin mahkemesi kurulan her yerde, bir de disiplin subayı bulunur ve bu subay duruşmada iddia makamını işgal eder. Adli müşavirlik teşkilâtı bulunan komutanlık ve kurum âmirlikleri nezdindeki disiplin mahkemelerinde, burada görevli adli müşavirler aynı zamanda disiplin subaylığı görevini de yapar; yani bu halde ayrı bir disiplin subayı atanmaz.

Görevleri: Disiplin mahkemelerinin görevlerini, işlenen suçun niteliği ile görevleri ve sanığa sıfatı ve rütbesi itibarıyla görevleri olarak, ikili bir ayrıma tâbi tutmak suretiyle incelemek gerekir.

Disiplin mahkemeleri işlenen suçun niteliği itibarıyla görevi, 477 sayılı Kanun'un 7'inci maddesinde gösterilmiştir. Bu hükme göre, disiplin mahkemelerinin görevi, asker kişiler tarafından işlenen ve 477 sayılı Kanunda öngörülen suçlara bakmaktır.

➤ Yazı İşleri

Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü hakkındaki 353 sayılı Kanuna göre kurulan askeri savcılıklar kalem teşkilatı ve personelin görev ve sorumlulukları tespit edilmiştir.

Askeri mahkemeler ile askeri savcılıklarda birer kalem teşkilatı kurulur. Her kalem teşkilatında birer yazı işleri müdürü ile yeteri kadar kâtip bulunur. Ayrıca lüzum halinde er, erbaş ve astsubaylar veya sıkıyönetim ve savaş halinde subaylar, kalemlerde görevlendirilir.

Bu kanun doğrultusunda askeri savcılıklar kalem teşkilatı personeli; kalemde genel olarak kalem işlerinin düzgün yürütülmesi, defter ve kayıtların hatasız ve temiz tutulması, kartonların tutulması, davet ve tebliğ kâğıtlarının düzenlenmesi vb. işleri yapar. Aynı zamanda kanunda kendisine verilen diğer görevleri de yerine getirir.

2.3. İstinaf (Bölge) Mahkemeleri

İstinaf mahkemeleri; ara temyiz mahkemeleridir. İstinaf mahkemeleri, Bölge Adliye ve Bölge İdare mahkemeleri olarak ikiye ayrılmaktadır. Türkiye genelinde 28 Bölge idare mahkemesi, 9 bölge adliye mahkemesi kurulmuştur. Şimdi bunları sırasıyla aşağıda inceleyelim.

2.3.1. Bölge Adliye Mahkemeleri

Bölge Adliye Mahkemeleri ilk derece mahkemelerinin ara temyiz merciidir.

Bölge Adliye Mahkemelerinin yargı çevrelerinin belirlenmesine, değiştirilmesine veya bu mahkemelerin kaldırılmasına Adalet Bakanlığının önerisi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir. Bu alınacak kararlar Resmi Gazete’de yayımlanır.

Bölge Adliye Mahkemeleri; başkanlık, başkanlar kurulu, daireler, bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı, bölge adliye mahkemesi adalet komisyonu ve müdürlüklerden oluşur.

Her bölge adliye mahkemesinde bir başkan bulunur. Başkanlık, başkan ile yazı işleri müdürlüğünden oluşur.

Bölge adliye mahkemesi başkanlar kurulu, bölge adliye mahkemesi başkanı ile daire başkanlarından oluşur. Bölge adliye mahkemesi başkanının bulunmadığı hallerde kurulun başkanlığını daire başkanlarından kıdemli olanı yerine getirir.

Bölge adliye mahkemeleri, hukuk ve ceza dairelerinden oluşur. Her bölge adliye mahkemesinde en az üç hukuk ve en az iki ceza dairesi bulunur. Dairelerde bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur. Daire başkanının mazereti halinde o dairenin kıdemli üyesi kurula katılır.

Her bölge adliye mahkemesinde bir Cumhuriyet Başsavcılığı bulunur. Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet Başsavcılığı, Cumhuriyet başsavcısı ve yeteri kadar Cumhuriyet Savcısından oluşur. En kıdemli Cumhuriyet savcısı Cumhuriyet başsavcı vekili olarak görev yapar.

Her bölge adliye mahkemesinde, bir bölge adliye mahkemesi adalet komisyonu bulunur. Komisyon, bölge adliye mahkemesi başkanının başkanlığında Hâkimler ve Savcılar

Yüksek Kurulunca daire başkanları arasından belirlenen bir asıl üye ile bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcısından oluşur.

Bölge adliye mahkemesi başkanlığında, dairelerinde, Cumhuriyet başsavcılığında ve adalet komisyonunda birer yazı işleri müdürlüğü; Cumhuriyet başsavcılığında ayrıca bir idari işler müdürlüğü ile ihtiyaç duyulan diğer müdürlükler kurulur. Her müdürlükte, bir müdürlük ile yeterli sayıda memur bulunur.

Bölge Adliye mahkemelerinin görevleri şunlardır:

- Adli yargı ilk derece mahkemelerince verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararlara karşı yapılacak başvuruları inceleyip karara bağlamak
- Adli yargı ilk derece mahkemesi olarak yargı çevresi içerisindeki adli yargı ilk derece mahkemesi hâkimleri aleyhinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa göre açılacak tazminat davalarına bakmak
- Kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak

2011 Yılı itibariyle ülkemizde faaliyet gösteren Bölge Adliye Mahkemeleri şu illerimizde bulunmaktadır:

Adana, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Erzurum, Konya, İstanbul, İzmir, Samsun,

2.3.2. Bölge İdare Mahkemeleri

Bölge idare mahkemeleri, İdare mahkemelerinin ara temyiz mercii'dir.

Bölgelerin coğrafi durumları ve iş hacmi göz önünde tutularak Adalet Bakanlığının Önerisiyle Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir. ve yargı çevreleri tespit olunur.

2.3.2.1. Bölge İdare Mahkemelerinin Kuruluşu

Bu mahkemelerin kuruluş ve yargı çevrelerinin tespitinde, İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşü alınır. İş hacmi göz önünde tutularak aynı yargı çevresi içinde birden fazla Bölge İdare Mahkemesi kurulabilir. Bir yerde birden fazla bölge idare mahkemesi var ise, bunlar arasındaki ilişki görev ilişkisi değil; işbölümü ilişkidir ve bu ilişki Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca düzenlenir.

Bölge idare mahkemelerinin kaldırılmasına veya yargı çevrelerinin değiştirilmesine, İçişleri ve Maliye Bakanlıklarının görüşü alınarak Adalet Bakanlığının önerisi üzerine, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir ve bu kararlar Resmî Gazete'de yayımlanır.

Bölge İdare mahkemeleri, bir başkan ve iki üyeden oluşur; yani toplu mahkemelerdir. Başkan ve üyeleri hâkim statüsündedirler.

4577 sayılı Kanun'un 1 inci maddesi ile değişik 2576 sayılı Kanun'un 3' üncü maddesinin üçüncü fıkrasına göre, Bölge İdare Mahkemesi, başkan ve üyeliklerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca atama yapılır. Mahkeme başkanının kanunî sebeplerle yokluğunda, başkanlığa en kıdemli üye vekâlet eder; aynı sebeplerle üye noksanlığı ise, bölgedeki idare ve vergi mahkemesi hâkimlerinden kıdem sırasına göre tamamlanır.

Bu mahkemeler, gerektiğinde, birden çok kurul halinde çalışabilir. Bölge İdare Mahkemesi Başkanının katılmadığı hallerde, mahkeme kurullarına o kuruldaki en kıdemli üye başkanlık eder. Bu kurulların oluşumu ve aralarındaki iş bölümü Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca belirlenir.

2.3.2.2. Görevleri

Bölge İdare Mahkemelerinin görevleri, 2576 sayılı Kanun ve diğer münferit kanunlarda yer alan hükümler de dikkate alınmak suretiyle şu şekilde sıralanabilir:

Yargı çevreleri içinde yer alan idare ve vergi mahkemelerinin;

- İlk ve orta öğretim öğrencilerine sınıf geçme ve notlarının tespitine ilişkin işlemlerden:
 - Valilik, kaymakamlık ve yerel yönetimler ile bakanlıkların ve diğer kamu kurum ve kuruluşlarının taşra teşkilâtındaki yetkili organları tarafından kamu görevlileri hakkında tesis edilen geçici görevlendirme, görevden uzaklaştırma, yolluk, lojman ve izinlerine ilişkin idarî işlemlerden,
 - 3091 sayılı Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun'un uygulanmasından,
 - 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun ile 3254 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu gereğince kamu kurum ve kuruluşları tarafından sosyal yardım amacıyla bağlanan aylık ve yapılan sosyal yardımlarla ilgili uyuşmazlıklardan,
 - 213 sayılı Vergi Usul Kanunu uyarınca verilen işyeri kapatma cezalarından, kaynaklanan uyuşmazlıklarla ilgili olarak verdikleri nihaî kararları ile tek hâkimle vermiş buldukları nihaî kararları itiraz üzerine inceleyip kesin olarak karara bağlamak
 - Yargı çevresi içinde bulunan idare ve vergi mahkemeleri arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlıklarını incelemek ve kesin olarak karara bağlamak
 - Diğer kanunlarla verilen görevleri yerine getirmektir.

2.4.Yüksek Mahkemeler

Ülkemizdeki yüksek mahkemeler; Anayasa mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askeri Yargıtay, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi ve Uyuşmazlık Mahkemesi tespit edilmiştir. Şimdi bu mahkemeleri sırasıyla tanıyalım.

2.4.1. Anayasa Mahkemesinin Yapısı ve Görevleri

Anayasamıza göre Anayasa mahkemesi *17 üyeden* oluşmaktadır. Anayasamız gereğince Anayasa Mahkemesinde görev alacak üyelere **ondört tanesi** Cumhurbaşkanı tarafından seçilmektedir. Cumhurbaşkanı;

Üç üyeyi Yargıtay,

İki üyeyi Danıştay,

Bir üyeyi Askerî Yargıtay,

Bir üyeyi Askerî Yüksek İdare Mahkemesi genel kurullarınca kendi başkan ve üyeleri arasından her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden; en az ikisi hukukçu olmak üzere

Üç üyeyi Yükseköğretim Kurulunun kendi üyesi olmayan yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri arasından göstereceği üçer aday içinden;

Dört üyeyi üst kademe yöneticileri, serbest avukatlar, birinci sınıf hâkim ve savcılar ile en az beş yıl raportörlük yapmış Anayasa Mahkemesi raportörleri arasından seçer.

Diğer **üç üye ise** Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından seçilir. Türkiye Büyük Millet Meclisi:

İki üyeyi Sayıştay Genel Kurulunun kendi başkan ve üyeleri arasından, her boş yer için gösterecekleri üçer aday içinden,

Bir üyeyi ise baro başkanlarının serbest avukatlar arasından gösterecekleri üç aday içinden yapacağı gizli oylamayla seçer.

Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırkbeş yaşını doldurulmuş olması kaydıyla; yükseköğretim kurumları öğretim üyelerinin profesör veya doçent unvanını kazanmış, avukatların en az yirmi yıl fiilen avukatlık yapmış, üst kademe yöneticilerinin yükseköğrenim görmüş ve en az yirmi yıl kamu hizmetinde fiilen çalışmış, birinci sınıf hâkim ve savcılarının adaylık dahil en az yirmi yıl çalışmış olması şarttır.

Anayasa Mahkemesi üyeleri arasından gizli oyla ve üye tam sayısının salt çoğunluğu ile dört yıl için bir Başkan ve iki başkanvekili seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler. Anayasa Mahkemesi üyeleri, asli görevleri dışında resmi veya özel hiçbir görev alamazlar (Anayasa m.146)

Fotoğraf 2.1: Anayasa Mahkemesi binası

2.4.1.1. Görev ve Yetkileri

Anayasa Mahkemesi'nin temel görevi, yasama organının kimi işlemlerinin “kanunların, kanun hükmünde kararnamelerin ve Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün” Anayasaya şekil ve esas bakımından uygunluğunu denetlemek ve bireysel başvuruları inceleyerek karara bağlamaktır. Anayasa değişikliklerini ise sadece şekil bakımından inceler ve denetler. Başka bir deyişle, Anayasa değişikliklerini öz bakımından denetleyemez. Ancak olağan üstü hallerde çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnamelerin şekil ve esas bakımından Anayasaya aykırılığı iddiasıyla Anayasa Mahkemesine dava açılmaz.

Kanunların şekil bakımından denetlenmesi; TBMM deki son oylamanın öngörülen çoğunlukta yapılıp yapılmadığı, Anayasa değişikliklerinde ise teklif ve oylama çoğunluğuna ve ivedilikle görüşülemeyeceği şartına uyulup uyulmadığı hususları ile sınırlıdır.

2010 Yılında yapılan Anayasa değişikliğiyle herkese, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin, kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru hakkı tanınmıştır. Başvuruda bulunabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması şarttır.

Anayasa Mahkemesi, iki bölüm ve Genel Kurul halinde çalışır. Bölümler, başkanvekili başkanlığında dört üyenin katılımıyla toplanır. Genel Kurul, Mahkeme Başkanının veya Başkanın belirleyeceği başkanvekilinin başkanlığında en az oniki üye ile toplanır. Bölümler ve Genel Kurul, kararlarını salt çoğunlukla alır. Bireysel başvuruların kabul edilebilirlik incelemesi için komisyonlar oluşturulabilir.

Anayasa Mahkemesi, anayasaya uygunluk denetimi dışında Anayasa ile verilen diğer görevleri de yerine getirir. Bu görevler şunlardır:

- Anayasa Mahkemesi Cumhurbaşkanı'nı, TBMM Başkanını, Bakanlar Kurulu Üyelerini, Anayasa Mahkemesi, Yargıtay, Danıştay, Askerî Yargıtay, Askerî Yüksek İdare Mahkemesi Başkan ve üyelerini, Başsavcılarını, Cumhuriyet Başsavcı vekilini, Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu ve Sayıştay Başkan ve üyelerini görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divan sıfatıyla yargılar. Yüce Divan'da savcılık görevini Cumhuriyet Başsavcısı veya vekili yapar.
- Yüce Divan kararlarına karşı yeniden inceleme başvurusu yapılabilir. Genel Kurulun yeniden inceleme sonucunda verdiği kararlar kesindir.
- Genelkurmay Başkanı, Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri Komutanları ile Jandarma Genel Komutanı da görevleriyle ilgili suçlardan dolayı Yüce Divanda yargılanırlar.
- Yasama dokunulmazlığının kaldırılmasına veya milletvekilliğinin düştüğüne Türkiye Büyük Millet Meclisi'nce karar verilmesi durumunda, bu karar tarihinden başlayarak bir hafta içinde ilgili üye ya da milletvekillerinden herhangi biri tarafından bu kararın Anayasa'ya veya İçtüzük hükümlerine aykırılığı nedeniyle Anayasa Mahkemesi'ne başvurulabilir. Anayasa Mahkemesi esas olarak tüm işleri dosya üzerinden inceler. Yüce Divan sıfatıyla baktığı davalar bundan ayrıdır. Gerekli gördüğü durumlarda sözlü açıklamaları dinlemek üzere ilgilileri ve konu üzerinde bilgisi olanları çağırabilir

2.4.1.2 Üyelğin Sona Ermesi

Anayasa Mahkemesi üyeleri on iki yıl için seçilirler. Bir kimse iki defa Anayasa Mahkemesi üyesi seçilemez. Anayasa Mahkemesi üyeleri altmış beş yaşını doldurunca emekliye ayrılırlar. Zorunlu emeklilik yaşından önce görev süresi dolan üyelerin başka bir görevde çalışmaları ve özlük işleri kanunla düzenlenir. (Anayasa mad.147).

2.4.2. Yargıtay

Yargıtay'ın kuruluşu ve görevleri Anayasamızın 154'üncü maddesinde düzenlenmiştir. 154'üncü maddeye göre, Yargıtay, "adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir". Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Yargıtay'ın kuruluşu, işleyişi, Başkan, başkan vekilleri, daire başkanları ve üyeleri ile Cumhuriyet Başsavcısı ve Cumhuriyet Başsavcı vekilinin nitelikleri ve seçim usulleri, hâkimlerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

Adli yargı mahkemelerinin temyiz merci olan ve tecrübeli hakimlerden meydana gelen Yargıtay Ankara'dadır. Mahkemelerin herhangi birinde davası görülmüş olan her vatandaş

hakim tarafından verilen hükmü kendine göre kanunlara uygun görmez ve beğenmezse, bu hükmün bir daha incelenemesi için Yargıtay'a başvurur, Yargıtay'da bu hüküm incelenir. Hâkimin verdiği karar doğru bulunursa, **onaylanır**, böylece hüküm yerine getirilir. Hakimin verdiği karar, Yargıtay'ca uygun görülmezse, "**bozulur**" ve davaya yeniden bakılır. Mahkeme, davaya, bu bozulma kararını göz önünde tutarak, yeniden bakar. Ya yeni bir hüküm verir ya da ilk verdiği kararda ısrar eder. O zaman, dava yeniden Yargıtay'a gider ve orada, Yargıtay'daki bütün Hâkimlerin katılması ile incelenir. Verilen karar, artık kesin olur.

Yargıtay üyeleri, birinci sınıfa ayrılmış adli yargı hâkim ve Cumhuriyet savcılar arasında Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı ve Başsavcı Vekili Yargıtay Genel Kurulunun kendi üyeleri arasında gizli oyla belirleyeceği beşer aday arasında Cumhurbaşkanı tarafından dört yıl için seçilirler. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler

- Yargıtay Karar Organları
 - Daireler
 - Hukuk Genel Kurulu
 - Ceza Genel Kurulu
 - Büyük Genel Kurul
 - Başkanlar Kurulu
 - Birinci Başkanlık Kurulu
 - Yüksek Disiplin Kurulu
 - Yönetim Kurulu

2.4.3. Askeri Yargıtay

Askerî Yargıtay, askerî mahkemelerden verilen karar ve hükümlerin üst inceleme merciidir. Ayrıca, asker kişilerin kanunla gösterilen belli davalarına yüksek derece mahkemesi olarak bakar.

Askerî Yargıtay üyeleri birinci sınıf askerî hâkimler arasında Askerî Yargıtay Genel Kurulunun üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla her boş yer için göstereceği üçer aday içinden Cumhurbaşkanınca seçilir.

Askeri Yargıtay, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ve diğer kanunlarla görevlendirilmiş bağımsız bir yüksek mahkemedir. Askeri Yargıtay; Başkanlık, Başsavcılık ve beş daire ile Kanunda gösterilen kurullar ve hizmet ünitelerinden teşekkül eder. Askeri Yargıtay'ın kadroları Milli Savunma Bakanlığı kuruluş ve kadrolarında gösterilir.

Askeri Yargıtay'ın kuruluşu ve görevleri Anayasamızın 156'ncı maddesinde, 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile "Askeri Yargıtay'ın Kuruluşu, işleyişi mensuplarının

disiplin ve özlük işleri mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir” şeklinde belirtilmiştir.

Askeri Yargıtay’ın genel görev ve yetkileri şunlardır:

- Askeri mahkemelerden verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararları son yargı yeri olarak inceleyip karara bağlamak
- Askeri yargıda kanun hükümlerinin ve hukuk kurallarının uygulanmasında birliği sağlamak, gerektiğinde kurulları arasında beliren içtihat uyuşmazlıklarını birleştirmek

2.4.4. Askeri Yüksek İdari Mahkemesi

Askeri Yüksek İdare Mahkemesinin kuruluşu ve görevleri Anayasamızın 157’inci maddesinde 2010 yılında yapılan değişiklikle yeni halini almıştır. Buna göre “askeri olmayan makamlarca tesis edilmiş olsa bile, asker kişileri ilgilendiren ve askeri hizmeti ilişkin idari işlem ve eylemlerden doğan uyuşmazlıkların yargı denetimini yapan ilk ve son derece mahkemesidir” hükmü değiştirilerek yerine “Askeri Yüksek İdare mahkemesinin kuruluşu, işleyişi, yargılama usulleri mensuplarının disiplin ve özlük işleri, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir” hükmü getirilerek AYİM’de (Askeri Yüksek İdare Mahkemesi) görevli personelin özlük işlemleri ve yargılama usulleri teminat altına alınmıştır.

2.4.5. Uyuşmazlık Mahkemesi

Ülkemizde birden çok yargı kolu bulunduğu için bunlar arasında görev ve hüküm uyuşmazlıklarının ortaya çıkması kaçınılmazdır. İşte bu tür uyuşmazlıkların çözümü için Anayasamızın 158’inci maddesinde bir Uyuşmazlık Mahkemesi kurmuştur. Bu maddenin ilk fıkrasına göre, “ Uyuşmazlık Mahkemesi adli, idari ve askeri yargı mercileri arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlenmeye yetkilidir”.

Uyuşmazlık Mahkemesi, bir başkan ve on iki üyeden oluşur. Başkan, Anayasa Mahkemesi tarafından kendi üyeleri arasından seçilir. Üyelerin bir kısmı Yargıtay ve Danıştay’ın gösterdiği adaylar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından seçilir. Üyelerin diğer kısmı ise, Askeri Yargıtay ve Askeri Yüksek İdare Mahkemesince gösterilen adaylar tarafından Cumhurbaşkanınca seçilir.

Uyuşmazlık Mahkemesinin yetkili olduğu uyuşmazlıklar adli, idari ve askeri yargı mercileri arasındaki görev uyuşmazlıklarıdır.

Anayasamızın 158'inci maddesinin üçüncü fıkrasına göre, “Anayasa Mahkemesiyle diğer mahkemeler arasındaki görev uyuşmazlıklarında Anayasa Mahkemesinin kararı esas alınır”.

Ülkemizde hukukî uyuşmazlıklar yedi çeşit yargı yerinde çözümlenmektedir:

- Özel hukuk ve ceza hukukundan doğan uyuşmazlıklar Adalet Mahkemelerinde (Adli Yargı),
- Kişilerle yönetim arasında, kamu yönetimi hukukundan doğan uyuşmazlıklar İdare Mahkemelerinde (İdari -Yönetmel Yargı),
- Asker kişilerle askeri makamlar arasında çıkan idari uyuşmazlıklar Askeri Yüksek İdare Mahkemesinde (Askeri İdari Yargı)
- Askerî kişilerin ve belli şartlarda asker sayılan kişilerin askerî suçtan doğan davaları, Askerî Mahkemelerde (Askerî Adli Yargı)
- Seçimlerle ilgili uyuşmazlıklar, Yüksek Seçim Kurulunda,
- Adli, idari ve askerî yargı yerleri arasında çıkan görev ve hüküm uyuşmazlıkları, Uyuşmazlık Mahkemesinde,
- Yasaların Anayasaya aykırılığı konusu Anayasa Mahkemesinde (Anayasa Yargısı) karara bağlanır.

2.4.6. Danıştay

Danıştay'ın kuruluşu ve görevleri Anayasamızın 155'inci maddesinde düzenlenmiştir. 155'inci maddeye göre, Danıştay, “*idari* mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir”. Kanunla gösterilen belli davalara da ilk ve son derece mahkemesi olarak bakar.

Danıştay, davaları görmek, Başbakan ve Bakanlar Kurulunca gönderilen kanun tasarıları, kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmeleri hakkında iki ay içinde düşüncesini bildirmek, tüzük tasarılarını incelemek, idari uyuşmazlıkları çözmek ve kanunla gösterilen diğer işleri yapmakla görevlidir.

Danıştay üyelerinin dörtte üçü, birinci sınıf idari yargı hâkim ve savcılar ile bu meslekten sayılanlar arasından Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu; dörtte biri, nitelikleri kanunda belirtilen görevliler arasından Cumhurbaşkanı tarafından seçilir.

Danıştay Başkanı, Başsavcı, başkanvekilleri ve daire başkanları, kendi üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca üye tamsayısının salt çoğunluğu ve gizli oyla dört yıl için seçilir. Süresi bitenler yeniden seçilebilirler.

Danıştay'ın, kuruluşu, işleyişi, Bakan, Başsavcı, başkanvekilleri, daire başkanları ile üyelerinin nitelikleri ve seçim usulleri, idari yargının özelliği, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kanunla düzenlenir.

➤ Danıştay Karar Organları

- Daireler
- Danıştay Genel Kurulu
- İdari İşler Kurulu
- İdari Dava Daireleri Genel Kurulu
- Vergi Dava Daireleri Genel Kurulu
- İçtihatları Birleştirme Genel Kurulu
- Başkanlık Kurulu
- Yüksek Disiplin Kurulu
- Disiplin Kurulundan oluşur

2.4.7. Sayıştay

Anayasamız Sayıştay'ı bir yüksek mahkeme olarak saymamıştır. Bununla birlikte Sayıştay, bir başka yerde değil, Anayasamızın “yargı” bölümünde düzenlenmiştir (Anayasa 160. madde) .

Fotoğraf 2.2: Sayıştay Binasına Ait Çekilmiş Bir Fotoğraf

Sayıştay esas itibarıyla bir yargı organı değil, bir idari organdır. Sayıştay'ın iki yönü vardır. Sayıştay bir yönüyle genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve giderleri ile mallarını Türkiye Büyük Millet Meclisi adına incelemek ve denetlemek ile görevlidir. Bu “inceleme ve denetleme” görevi idari bir görevdir. Yargısal nitelikte değildir.

Anayasamızın 160'ıncı maddesine göre Sayıştay'ın ikinci bir görevi daha vardır. Bu da genel ve katma bütçeli dairelerin bütün gelir ve gider “sorumlularının hesap ve işlemlerini kesin hükme bağlamak” tır.

Sayıştay'ın bu ikinci faaliyeti, yani “kesin hükme bağlama faaliyeti” yargısal niteliktedir. Yapılan inceleme ve denetlemeler sonucunda kanuna aykırılıkları ortaya çıkan

sorumlular (saymanlar) “tazmine” mahkûm edilirler. Üstelik Sayıştay’ın bu kesin hükme bağlama, yani tazmin veya beraat kararına karşı da bir başka mercie başvurulamaz.

Sayıştay’ın kesin hükümleri hakkında ilgililer yazılı bildirim tarihinden itibaren on beş gün içinde bir kereye mahsus olmak üzere karar düzletilmesi isteminde bulunabilirler. Bu kararlar dolayısıyla idari yargı yoluna başvurulamaz.

Vergi benzeri mali yükümlülükler ve ödevler hakkında Danıştay ile Sayıştay kararları arasında uyumsuzluklarda Danıştay kararları esas alınır.

Sayıştay’ın kuruluşu, işleyişi, denetim usulleri, mensuplarının nitelikleri, atanmaları, ödev ve yetkileri, hakları ve yükümlülükleri ve diğer özlük işleri, Başkan ve üyelerinin teminatı kanunla düzenlenir.

Silahlı Kuvvetler elinde bulunan Devlet mallarının Türkiye Büyük Millet Meclisi adına denetlenmesi usulleri, Milli Savunma hizmetlerinin gerektirdiği gizlilik esaslarına uygun olarak kanunla düzenlenmiştir.

2.5. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu, mahkemelerin bağımsızlığı ve hâkimlik teminatı esaslarına göre kurulur ve görev yapar.

2010 Yılında yapılan Anayasa değişikliği ile HSYK’nın yapısında bazı değişikliklere gidilerek, Anayasamızın HSYK’nın kuruluş ve yapısını düzenleyen 159. maddesi aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir Buna göre;

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu yirmi iki asıl ve on iki yedek üyeden oluşur; üç daire halinde çalışır.

Kurulun Başkanı Adalet Bakanıdır. Adalet Bakanlığı Müsteşarı Kurulun tabii üyesidir. Kurulun, dört asıl üyesi, nitelikleri kanunda belirtilen; yükseköğretim kurumlarının hukuk, iktisat ve siyasal bilimler dallarında görev yapan öğretim üyeleri, üst kademe yöneticileri ile avukatlar arasından Cumhurbaşkanınca, üç asıl ve üç yedek üyesi Yargıtay üyeleri arasından Yargıtay Genel Kurulunca, iki asıl ve iki yedek üyesi Danıştay üyeleri arasından Danıştay Genel Kurulunca, bir asıl ve bir yedek üyesi Türkiye Adalet Akademisi Genel Kurulunca kendi üyeleri arasından, yedi asıl ve dört yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş adlî yargı hâkim ve savcılar arasından adlî yargı hâkim ve savcılarınca, üç asıl ve iki yedek üyesi birinci sınıf olup, birinci sınıfa ayrılmayı gerektiren nitelikleri yitirmemiş idarî yargı hâkim ve savcılar arasından idarî yargı hâkim ve savcılarınca, dört yıl için seçilir. Süresi biten üyeler yeniden seçilebilir.

Kurulun, Adalet Bakanı ile Adalet Bakanlığı Müsteşarı dışındaki asıl üyeleri, görevlerinin devamı süresince; kanunda belirlenenler dışında başka bir görev alamazlar veya Kurul tarafından başka bir göreve atanamaz ve seçilemezler.

Kurul, adlî ve idarî yargı hâkim ve savcılarını mesleğe kabul etme, atama ve nakletme, geçici yetki verme, yükselme ve birinci sınıfa ayırma, kadro dağıtma, meslekte kalmaları uygun görülmeyenler hakkında karar verme, disiplin cezası verme, görevden uzaklaştırma işlemlerini yapar; Adalet Bakanlığının, bir mahkemenin kaldırılması veya yargı çevresinin değiştirilmesi konusundaki tekliflerini karara bağlar; ayrıca, Anayasa ve kanunlarla verilen diğer görevleri yerine getirir. Yeni düzenlemeye göre, HSYK bünyesinde teftiş birimi oluşturulmuştur.

2.6. Adalet Bakanlığının Yapısı ve İşlevi

Adalet Bakanlığı, merkez ve taşra teşkilatına bağlı kuruluşlar ile ilgili kuruluştan meydana gelir.

Merkez teşkilatı; ana hizmet birimleri danışma ve denetim birimleri, yardımcı hizmet birimleri, bağlı kuruluşlar ve ilgili kuruluşlardan oluşmaktadır.

Adalet Bakanı bakanlık kuruluşunun en üst makamıdır.

Fotoğraf 2.3: Atatürk'ün adaletle ilgili bir özdeyişi

2.6.1. Bakanlık Merkez Teşkilatı

- Bakan
- Müsteşar, Müsteşar Yardımcıları

- Ana Hizmet Birimleri
 - Ceza İşleri Genel Müdürlüğü
 - Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü
 - Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü
 - Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü
 - Kanunlar Genel Müdürlüğü
 - Uluslararası Hukuk ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü
 - Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü

- Danışma ve Denetim Birimleri
 - Teftiş Kurulu Başkanlığı
 - İç Deneti Birimi Başkanlığı
 - Strateji Geliştirme Başkanlığı
 - Yüksek Müşavirler
 - Müşavirler
 - Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği

- Yardımcı Hizmet Birimleri
 - Personel Genel Müdürlüğü
 - Eğitim Dairesi Başkanlığı
 - İdari ve Mali İşler Dairesi Başkanlığı
 - Yayın İşleri Dairesi Başkanlığı
 - Teknik İşler Dairesi Başkanlığı
 - Savunma Sekreterliği
 - Özel Kalem

2.6.2. Bağlı Kuruluşlar

- Adli Tıp Kurumu Başkanlığı
- Ceza ve İnfaz Kurumu Tutukevleri İş Yurtları Kurumu

2.6.3. İlgili Kuruluşlar

- Türkiye Adalet Akademisi

2.6.4. Taşra Teşkilatı

Taşra teşkilatı Adli Yargı ve İdari Yargı olmak üzere ikiye ayrılır: Adli yargı, nüfus ve coğrafik yapısına göre beş bölgeye; idari yargı da üç bölgeye ayrılmıştır.

2.6.5. Adalet Personeli

Her mahkemede bir kalem teşkilatı, bunun başında yazı işleri müdürü ve onun emrinde yeteri kadar zabıt kâtabi ve memur bulunur. Ayrıca her asliye mahkemesinin yargı çevresinde yeteri kadar bulunan icra dairelerinde icra memuru ve diğer personel bulunur.

Adalet personeli bağlı buldukları mahkeme hâkiminin (veya başkanının) veya Cumhuriyet başsavcısının emrindedir.

Kalem teşkilatı savcılık, ceza mahkemeleri ve hukuk mahkemeleri olmak üzere üçe ayrılır. İş yoğunluğu fazla olan adliyelerde, gerek ceza gerekse hukuk mahkemelerinin her birinin ayrı ayrı kalemi ve yazı işleri müdürü bulunur. Örneğin Ankara 1. Asliye Ceza Mahkemesi Yazı İşleri Müdürü, 2. Asliye Ceza Mahkemesi Yazı İşleri Müdürü, 11. Sulh Hukuk Mahkemesi Yazı İşleri Müdürü... gibi,

Şimdi ise diğer derslerde ve modüllerde detaylı olarak yer alacak adalet personelinin aşağıda sıralı olarak görelim:

- **Yazı İşleri Müdürü:** Mahkeme kaleminin başı yazı işleri müdürüdür. Bütün kalem işlerinin düzen içerisinde yürütülmesini yazı işleri müdürü sağlar. Görevleri şunlardır:
 - Talep halinde zabıt suretlerinin aslına uygun olarak imzalayıp taraflara vermek
 - Mahkeme kararının imzalı suretlerini bir hafta içinde makbuz mukabilinde taraflara vermek ve bir nüshasını dosyasında saklamak
 - Mahkeme kararlarının aslını, arşivde saklamak
 - Mahkemelerce mühürlenmiş olan kilitlerin anahtarlarını, mührün kaldırılması kararına kadar muhafaza altına almak v anahtar aldığını tutanağa yazmak.

Yazı İşleri Müdürlerinin Hukuk ve Ticaret Mahkemelerinin Yazı İşleri Yönetmeliğine göre görevleri ise ilgili mevzuatta sıralanmıştır.

- **İdari İşler Müdürü:** İdari işler müdürleri, idari ve mali görevlerin yerine getirilmesinde Cumhuriyet başsavcılarını ile bölge idare mahkemeleri başkanlarına bağlı ve emrinde kendilerine yardımcı olmak üzere görev yaparlar.

- **Zabıt Kâtipleri:** Zabıt kâtipleri, mahkeme ve savcılık kaleminde, yazı işleri müdürleri tarafından kendilerine verilen işleri yapar ve özellikle yargılamanın yapılış şeklini tutanağa geçirip verilen kararları yazmak suretiyle hâkimin yargılama, savcının soruşturma faaliyetine yardımcı olurlar.

Görevleri:

- Hukuk ve Ceza Muhakemeleri Usulü kanunlarına göre haiz oldukları görev ile birlikte yazı işleri müdürlerinin tevdi ettikleri işleri yapmak.
 - Dosya ve kayıtları muntazam, kazıntısız ve silintisiz tutmak
 - Karar ve zabıtları, dikkatli ve itina ile yazarak imzasız bırakmamak.
 - Davalara ait müzekkereleri karara uygun bir şekilde yazarak ait oldukları yerlere göndermek.
 - Dava dosyalarını teşkil eden bütün kâğıtlar için tarih sırası ile dizi pusulası tanzim etmek.
 - Tahliye ve tevkif müzekkereleri ile hüküm özetlerini vaktinde yazıp merciine vermek
- **Mübaşirler:** Mübaşirler de mahkeme mensubu olup duruşmanın inzibatını sağlamakla, duruşma hâkimine yardımla görevlidirler.

Görevleri

- Mahkeme sırasında koridorda bekleyen tarafları ve şahitleri mahkeme salonuna çağırarak
 - Duruşmanın inzibatı yönünden hâkimin alacağı tedbirleri icra ve infaz etmek
 - Duruşma hazırlığında ilgili kâtime yardım etmek
 - Duruşma sırasında tarafların veya vekillerinin ibraz edeceği evrakın kaydını yaptırıp zabıt kâtibine vermek
 - Mahkemede söz söyleyen herkes sözünü ayakta söyleyeceği gibi kararlarda ayakta dinleneceğinden bu hususta gerekli uyarıyı yapmak
 - Taraflara duruşmada oturacakları yerleri göstermek
 - Duruşmanın gizli yapılması kararı alındığında salonu boşaltmak
 - Teamül sırasında duruşma dosyalarını hazırlamak, davetiye, celpname ve diğer evrakın posta tevdi işlerinde kâtime yardım etmek.
- **İcra Müdürü:** Her asliye mahkemesinin yargı çevresinde yeteri kadar icra dairesi ve her icra dairesinde Adalet Bakanlığınca atanacak bir icra müdürü bulunur.

Görevleri

- Dosya ve tutanak düzenlemek.
- Tevdi edilen para ve değerli eşyayı saklamak.
- İcra dairesine yapılan ödemeleri kabul etmek.
- Kendilerinin ve yakınlarının işlerini görmemek.

- Takip edilmekte olan bir alacak veya satılmakta bulunan bir şey hakkında kiminle olursa olsun kendileri veya başkaları hesabına akit yapmamak.

➤ **Ceza İnfaz Kurumu Personeli**

Müdür: Müdür, kurumun en üst amiri olup aynı zamanda iş yurdunun da müdürüdür. Görevlerinden dolayı sıralı amirlerine karşı sorumludur.

Ceza İnfaz Kurumu Müdürünün görevleri:

- Kurum personeli üzerinde mevzuatın öngördüğü şekilde gözetim ve denetim hakkını kullanmak
 - Kurum personeline verilen yazı veya sözlü emirlerin yerine getirilip getirilmediğini izlemek ve denetlemek
 - Mevzuat ve yetkili mercilerce verilen emirler çerçevesinde kurumun genel idare ve iş yurduna ait hesap işlerinin yürütülmesini ve denetimini yapmak
 - Hükümlülerin iyileştirilmesi, bilgilerinin artırılması, atölye çalışmaları, kişisel uğraşlarının düzenlenmesi ve geliştirilmesinin sağlanması bakımından mevzuat hükümlerini uygulamak ve sağlık durumlarıyla yakından ilgilenmek
 - Kamu kurum ve kuruluşları ile bakanlıklar tarafından istenilen istatistikî bilgi ve belgelerin hazırlanmasını sağlamak ve Cumhuriyet başsavcılığına sunmak.
 - Haftada en az bir defa olmak üzere gündüzleri, on beş günde en az bir defa olmak üzere de geceleri kurumun bütün faaliyetlerini tetkik ederek, sonuçları ve gördüğü eksiklikleri denetleme defterine kaydetmek ve takip etmek.
 - Kurum hizmetleriyle ilgili genel ihtiyaçları, öncelikleri, bir sonraki yılda yapılacak işleri belirlemek ve bu konularla ilgili tahmini gider verilerini hazırlayarak Bakanlığa sunmak
 - Asayiş, güvenlik, sağlık ve benzeri konularda ortaya çıkan sorunlarla ilgili gecikmeksizin önlem almak, önlemlerin yetersiz kalması halinde durumu derhal Cumhuriyet başsavcılığı aracılığıyla Bakanlığa bildirmek
 - Mevzuatla verilen diğer görevleri yapmak
- **İkinci Müdür:** İkinci müdür, müdürün yardımcısı olup müdür tarafından kendisine verilen işleri yürütür ve müdürün yokluğunda kendisine vekâlet eder. Birden fazla ikinci müdürün bulunması halinde kimin vekâlet edeceği Cumhuriyet başsavcısının görüşü alınarak Bakanlıkça belirlenir.
 - **İdare Memuru:** Müdürü bulunan kurumlarda kurum müdürü ve ikinci müdürlerden sonra gelen yönetici personeldir. İdare memuru, amirlerinin talimatı ile sayman ve ambar memurunun görevleri dışında kalan bütün idari

işleri ve yöneticilikte yetiştirilmek amacıyla farklı servislerde kendisine verilen diğer işleri yapar.

- **Ambar Memuru:** Ambara gelen malzemeyi teslim alır, giriş çıkış kayıtlarını tutar, muhafaza ve kontrolünü sağlar.
- **Cezaevi Kâtibi:** Kurumun yazı işleri ve müdürün kendisine verdiği diğer işleri yapar.
- **İnfaz ve Koruma Baş Memuru:** Kurumdaki güvenlik, düzen ve disiplinin sağlanması için infaz ve koruma memurlarının sevk ve idaresinden sorumlu olup, bu hizmetlerin yerine getirilmesi sırasında kurum müdürü, ikinci müdürü veya bu amirlerin bulunmadığı kurumlarda idare memurunun vermiş olduğu emirlerin yerine getirilmesini ve uygulanmasını sağlar. Bu görevlerini yerine getirirken, sorumlu infaz ve koruma baş memurunun talimatına göre hareket ederler.
- **İnfaz ve Koruma Memuru:** Kurumun güvenlik, düzen ve disiplininin sağlanması, hükümlülerin kurum içindeki hareketlerinin takip ve kontrolü ile gözetimi ve kurumun temiz tutulması ile hükümlülerin iç yönetmeliklere uygun surette hareket etmelerini sağlamakla görevli olup müdür ve ikinci müdür veya bunların bulunmadığı yerlerde idare memuru ile infaz ve koruma baş memuru tarafından verilen görevleri yapar.
- **Cezaevi Tabibi:** Kurumun sağlık koşullarını düzenleyerek hükümlülerin ve kurum personelinin muayene ve tedavilerini yapar. Kurumda her türlü sağlık işleriyle ilgili iş ve uygulamaları mevzuatlar doğrultusunda yapmakla yetkilidir.
- **Eczacı:** Kurumda bulunan ilaçları koruyarak, cezaevi tabibinin vereceği reçetelere göre ilaçları hazırlar, yeşil ve kırmızı reçeteye satılan uyuşturucu ve uyarıcı nitelikteki ilaçların tane olarak verilmesini ve huzurda içirerek kontrolünü yapar.
- **Öğretmen:** Hükümlülerin eğitim ve öğretimleri ile manevi kalkınmalarını sağlar, örgün ve yaygın eğitime devam eden hükümlülerin okul kayıtları, sınava giriş işlemleri, sevk halinde okul kayıtlarının nakledilmesi gibi eğitim ve öğretimleri için gerekli her türlü işlemleri yürütür ve konu hakkında bilgilendirme yapar.
- **Kütüphaneci:** Kütüphane ve kitaplığa gelen eserlerin kaydını yapar, bakım ve muhafazasını, dağıtılıp toplanmasını, kütüphane ve kitaplık olarak ayrılan yerin düzeni ile her türlü ihtiyaçlarını tespit eder.

- **Sayman:** İş yurdunun para ve muhasebe işlerini, mevzuat çerçevesinde yerine getiri, muhasebe defterleri ile sarf evrakının düzenler ve korur, iş yurdu ayniyat hesaplarının tutulması ile ilgili işlemleri yapar.
- **Veznedar:** Vezne teşkilatı bulunan iş yurtlarında, kasadan yapılacak ödemelerin veya kasaya yapılan tahsilâtla ilgili işlemleri ve kayıtlar düzenler. Kasa mevcudunun kayıtlar ile mutabakatını sağlar, vezne işlemlerini mevzuata uygun olarak yürütür.
- **Tahsildar:** Tahsildar makbuzlarına istinaden, haricen yapılacak tahsilâtı gerçekleştirir, günlük tahsilâtı bordro düzenlemek suretiyle vezneye yatırır, veznedarın bulunmadığı zamanlarda bu göreve vekâlet eder.
- **Ambar Memuru:** İş yurdu ambarına gelen malzemenin teslim alınması, kayıtlarının tutulması ve muhafazası ile ihraç işlemlerini yapar. Bu husustaki belgeleri düzenler ve korur.
- **Satın Alma Memuru:** İş yurdu müdürü veya ihale yetkilisinin, satın alma öncesi veya satın alma sırasında vereceği görevleri yapar.

UYGULAMA FAALİYETİ

Aşağıdaki işlemleri tamamladığınızda yargı organlarının yapısı ve görevlerini açıklayabileceksiniz.

İşlem Basamakları	Öneriler
➤ İlk derece mahkemelerini açıklayınız.	➤ 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunu araştırınız.
➤ Askeri yargı mahkemelerini açıklayınız.	➤ Askeri yargı mahkemelerini internetten araştırınız..
➤ İstinaf mahkemelerini açıklayınız.	➤ 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanunu araştırınız z.
➤ Yüksek mahkemeleri açıklayınız.	➤ Yüksek mahkemelere ait mevzuatı araştırınız.
➤ Hakimler Savcılar Yüksek Kurulunu açıklayınız.	➤ Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu hakkında bilgi toplayınız.
➤ Adalet Bakanlığı Yapısı ve işlevini açıklayınız.	➤ www.edb.adalet.gov.tr internet adresinden araştırınız.Topladığınız bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME

Öğrenme faaliyetleri kapsamında aşağıdaki cümlelerde bazı önemli kelimelerin yeri boş bırakılmıştır. Boş yerleri doğru kelimelerle doldurunuz.

1. Adli yargı ilk derece mahkemeleri ve..... Mahkemeleridir.
2. Uyuşmazlık Mahkemesi,, ve arasındaki görev ve hüküm uyuşmazlıklarını kesin olarak çözümlenmeye yetkilidir”.
3. Anayasa Mahkemesine üye seçilebilmek için, kırkbeş yaşın doldurulmuş olması gerekir.
4. Yargıtay Karar Organları ; Daireler, ,..... ,..... ,..... ,..... ,..... Yüksek Disiplin Kurulu, Yönetim kurulundan oluşur.
5. Danıştay mahkemelerce verilen ve kanunun başka bir idari merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme merciidir.
6. Sayıştay bir yüksek mahkeme
7. Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyeden oluşur
8. Bölge mahkemeleri,,..... olarak iki şekilde düzenlenmiştir.
9. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu'nun başkanı Bakanıdır.
10. Bölge Adliye Mahkemeleri'nin ara temyiz merciidir.

DEĞERLENDİRME

Cevaplarınızı cevap anahtarı ile karşılaştırınız ve doğru cevap sayınızı belirleyerek kendinizi değerlendiriniz yanlış cevapladığınız sorularla ilgili öğrenme faaliyetlerini tekrarlayınız.

Cevaplarınızın tamamı doğru ise modül değerlendirmeye geçebilirsiniz.

MODÜL DEĞERLENDİRME

Bu modülün sonunda kazandığınız yeterlilikleri ölçmek için aşağıdaki soruların başına doğru ise “D” yanlış ise “Y” yazınız.

- 1.() Yürütme yetkisi ve görevi; Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu tarafından anayasa ve yasalara uygun olarak kullanılır ve yerine getirilir.
- 2.() Anayasa mahkemesi kararları, sadece yasama, yürütme ve yargı organlarını, bağlar.
- 3.() Otuz yaşını dolduran, en az lise mezunu her Türk vatandaşı, milletvekili seçilebilir
- 4.() Adalet Bakanlığının merkez, bağlı ve ilgili kuruluşlarında geçici veya sürekli olarak çalıştırılacak hâkim ve savcılar ile adalet müfettişlerini ve hâkim ve savcı mesleğinden olan iç denetçileri, muvafakatlerini alarak atama yetkisi Müsteşara aittir.
- 5.() Hâkimler ve savcılar azlolunamaz, kendileri istemedikçe Anayasa’da gösterilen yaştan önce emekliye ayrılamaz;
- 6.() Mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi ve yargılama usulleri Ticaret kanununda belirlenmiştir.
- 7.() Cumhurbaşkanı; TBMM’ni gerektiğinde toplantıya çağırır.
- 8.() Bakanlar Kurulu, yasama alanına giren her konuda işlem yapabilir
- 9.() Genel seçimlere iki yıl kala, ara seçim yapılamaz.
- 10.() Askeri mahkemelerden verilen ve kesin olmayan hüküm ve kararların son yargı yeri Askeri Yargıtay’dır.

DEĞERLENDİRME

Modül değerlendirme faaliyetine verdiğiniz cevapları modül sonundaki cevap anahtarı ile karşılaştırınız. Cevaplarınızın tamamı doğru ise bu modülü başarı ile tamamlamışsınızdır. Yanlış cevaplarınız var ise ilgili konuya dönerek tekrar ediniz.

Bir sonraki modüle geçmek için öğretmenizden yardım isteyiniz.

CEVAP ANAHTARI

ÖĞRENME FAALİYETİ-1'İN CEVAP ANAHTARI

1	B
2	A
3	D
4	B
5	B
6	A
7	D
8	A
9	D
10	B

ÖĞRENME FAALİYETİ-2'NİN CEVAP ANAHTARI

1	Hukuk ve ceza
2	Adli, idari ve askeri yargı mercileri
3	Kırkbeş yaşın
4	Hukuk Genel Kurulu, Ceza Genel K., Büyük Genel K., Başkanlar K., Birinci Başkanlık K.
5	İdari
6	Değildir.
7	Yirmi iki asıl ve on iki yedek
8	Bölge adliye ve bölge idare mahkemeleri
9	Adalet
10	İlk derece mahkemelerinin

MODÜL DEĞERLENDİRMENİN CEVAP ANAHTARI

1	D
2	Y
3	Y
4	Y
5	D
6	Y
7	D
8	Y
9	Y
10	D

KAYNAKÇA

- ÖZBUDUN Ergun, **Türk Anayasa Hukuku**, Yetkin Yayınları, Ankara, 2003.
- ERDOĞAN Teziç, **Anayasa Hukuku**, Beta Yayınları, İstanbul, 2003.
- KEMAL Gözler, **Anayasa Hukukuna Giriş**, Ekin Kitapevi Yayınları, 2002.
- BOZDAĞ Ünal, **Ceza Yargılamasında İstinaf Yüksek Lisans Tezi** Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Ana Bilim Dalı, Kocaeli, 2008.
- ÜNLÜ Ahmet Ruhi, **Türkiye Cumhuriyeti Anayasası**, Ünlü Yayınevi, İstanbul, 1995.
- T.C. Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı, **Adalet Bakanlığı Personeli Görevde Yükselme Adli ve İdari Yargı Adalet Komisyonlarının Yapısı ve İşleyişi Eğitim Ders Notları**, Ankara, 2008.
- 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun
- <http://www.tbmm.gov.tr/Anayasa.html>
- <http://egitim.erciyes.edu.tr/~cenk/kaynakvealistirmalar/kelimeislemciler/mahkeme.pdf>